

Treball de Fi de Grau

Títol

“Racisme i xenofòbia: impacte de les fake news arrel de la crisi humanitària a Afganistan i Ucraïna”

Autoria

Lina Borrell Baulies

Professorat tutor

Nereida Carrillo Pérez

Grau

Comunicació Audiovisual	
Periodisme	X
Publicitat i Relacions Públiques	

Tipus de TFG

Projecte	
Recerca	X

Data

1 de juny de 2022	X
29 de juliol de 2022	

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	Racisme i xenofòbia: impacte de les fake news arrel de la crisi humanitària a Afganistan i Ucraïna		
Castellà:	Racismo y xenofobia: impacto de las fake news a raíz de la crisis humanitaria en Afganistán y Ucrania		
Anglès:	Racism and xenophobia: the impact of fake news in the wake of the humanitarian crisis in Afghanistan and Ukraine		
Autoria:	Lina Borrell Baulies		
Professorat tutor:	Nereida Carrillo Pérez		
Curs:	2021/22	Grau:	Comunicació Audiovisual
			Periodisme
			Publicitat i Relacions Públiques
			X

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Fake news; racisme; xenofòbia; crisi humanitària; Afganistan; Ucraïna
Castellà:	Fake news; racismo; xenofobia; crisis humanitaria; Afganistán; Ucrania
Anglès:	Fake news; racism; xenophobia; humanitarian crisis; Afghanistan; Ukraine

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Internet i les noves tecnologies han descentralitzat l'accés a la informació. Per una banda, s'ha empoderat a les persones; per l'altra, s'ha facilitat la creació i difusió de desinformació i la població ara és més susceptible a no saber diferenciar les notícies veraces. En els darrers mesos hem estat testimonis de com la desinformació pot comportar un increment del racisme i la xenofòbia cap a certs col·lectius. Així doncs, les diferents notícies sobre les crisis humanitàries viscudes a Afganistan i Ucraïna han anat acompanyades de desinformació que molt sovint és utilitzada per il·lustrar estereotips racistes.
----------------	---

Castellà:	Internet y las nuevas tecnologías han descentralizado el acceso a la información. Por un lado, se ha empoderado a las personas; por otro, se ha facilitado la creación y difusión de desinformación y la población ahora es más susceptible a no saber diferenciar las noticias veraces. En los últimos meses hemos sido testigos de cómo la desinformación puede comportar un incremento del racismo y la xenofobia hacia ciertos colectivos. Así pues, las diferentes noticias sobre las crisis humanitarias vividas en Afganistán y Ucrania han ido acompañadas de desinformación que con frecuencia es utilizada para ilustrar estereotipos racistas.
Anglès:	The Internet and new technologies have decentralized access to information. On the one hand, it has empowered people; on the other hand, it has facilitated the creation and dissemination of disinformation and the population is now more susceptible to not knowing how to differentiate between truthful news. In recent months we have witnessed how disinformation can lead to an increase in racism and xenophobia towards certain groups. Thus, the various news stories about the humanitarian crises in Afghanistan and Ukraine have been accompanied by disinformation that is often used to illustrate racist stereotypes.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	3
1.1. Tema i justificació.....	3
2. MARC TEÒRIC.....	5
2.1. Marc conceptual:	5
2.2. Els desordres informatius: causes i conseqüències	14
2.3. Desinformació, racisme i xenofòbia	27
2.4. La lluita contra la desinformació i la xenofòbia: fact-checkers i altres iniciatives.....	30
2.4.1. <i>Fact-checkers</i>	30
2.4.2. <i>Altres iniciatives</i>	31
3. METODOLOGIA	33
3.1. Hipòtesis	33
3.2. Objectius d'investigació	33
3.3. Metodologia.....	33
3.4. Afganistan: estudi del cas i anàlisi de contingut.....	34
3.4.1. <i>Estudi del cas</i> :.....	34
3.4.1.1. Context del país:	34
3.4.1.2. La guerra eterna	35
3.4.1.3. Crisi migratòria actual	37
3.4.2. <i>Creixement de les fake news sobre els refugiats i població civil afgana: anàlisi de contingut</i>	40
3.4.2.1. Fitxes d'anàlisi	40
3.4.2.2. Descripció dels resultats.....	41
3.4.2.3. Anàlisi dels resultats	43
3.5. Ucraïna: estudi del cas i anàlisi de contingut	44
3.5.1. <i>Estudi del cas</i> :.....	44
3.5.1.1. Context del país:	44
3.5.1.2. La guerra eterna	45
3.5.1.3. Crisi migratòria actual	46
3.5.2. <i>Causes del creixement de les fake news sobre els refugiats i població civil ucraïnesa: anàlisi de contingut</i>	49

3.5.2.1. Fitxes d'anàlisi	49
3.5.2.2. Descripció dels resultats.....	49
3.5.2.3. Anàlisi dels resultats	52
3.6. El mateix drama, diferent desinformació: desinformació demolidora per Afganistan i desinformació propagandística per Ucraïna	53
4. CONCLUSIONS	54
5. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	56
6. ANNEXOS	67
6.1. Model fitxa d'anàlisi.....	67
6.2. Fitxa anàlisi mostra d'Afganistan	68
6.3. Fitxa anàlisi mostra d'Ucraïna	93

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Tema i justificació

Internet i les noves tecnologies han comportat conseqüències asimètriques en l'espai comunicatiu. D'una banda, s'ha produït una descentralització que ha ofert un espai de comunicació més neutral que el que oferien els mitjans tradicionals i ha empoderat les persones. D'altra banda, no obstant això, també han facilitat que es produeixi la unió de forces disperses que poden ser perjudicials si actuen en la difusió de desinformació. Per consegüent, el sistema mediàtic està en crisi per la quantitat de *fake news* que actualment hi circula i que comporta tant la pèrdua de desconfiança en ell com l'increment de la població que deixa de diferenciar què és una notícia veraç i quina no ho és.

Malgrat que els desordres informatius no són un fenomen recent, ja que el Servei d'Estudis del Parlament Europeu (EPRS) remunta el terme desinformació a la Guerra Freda i informació errònia al 1605 (Bentzen, N.; 2015), els actuals sistemes de propagació i generació d'informació no tenen fronteres, fet que ha facilitat que aquests desordres hagin pres noves formes.

Avui en dia, i donada la proliferació de conflictes geopolítics i socials, vivim un temps en què cada vegada més la desinformació s'està apropiant dels debats públics sobre la migració i els refugiats. Afganistan i Ucraïna s'enfronten a dues crisis humanitàries que porten a milers de ciutadans a abandonar el seu país i buscar asil en d'altres. Però la difícil realitat viscuda pels afganesos i ucraïnesos empitjora com a conseqüència de la desinformació: l'augment de notícies falses està provocant una discriminació cap a aquestes persones i n'està potenciant el racisme i la xenofòbia. Per tal de mitigar l'auge del discurs d'odi, és fonamental un ciutadà capaç de diferenciar les notícies veraces de les que no ho són.

Tenint en compte això, és important abordar com es difonen els desordres informatius i sota quines intencions ho fan, puix que tan sols una societat que identifica les estratègies desinformatives més freqüents pot fer-les-hi front. De la mateixa manera, també és rellevant donar a conèixer el paper dels fact-checkers en la lluita contra la

desinformació perquè, malgrat la seva gran utilitat, no tenen el reconeixement social suficient; i el d'aquelles iniciatives que intenten protegir els drets dels migrants i posar fi als discursos d'odi (des del punt de vista més optimista, ja que, sent realistes, aquests estan massa interioritzats socialment i és poc probable aconseguir erradicar-los per complet).

Per tal de visibilitzar la relació que mantenen les *fake news* amb l'increment del racisme i la xenofòbia, estudio els casos d'Afganistan i Ucraïna, dos països que en el darrer any han vist com el conflicte els ha conduït a una crisi humanitària a partir de la qual molta de la seva població ha decidit desplaçar-se a la recerca d'un lloc més segur per viure. També analitzo una mostra de desinformacions relacionades amb la població civil i els refugiats d'ambdós països.

2. MARC TEÒRIC

Per tal de proporcionar una visió general del que representa la desinformació global que pot arribar a qualsevol ciutadà, el marc teòric d'aquest estudi està dividit en quatre apartats diferents: “marc conceptual”, “desordres informatius: causes i conseqüències”, “desinformació, racisme i xenofòbia” i “la lluita contra la desinformació i la xenofòbia: fact-checkers i altres iniciatives”. A partir d'aquesta estructura, establirem els marges en els quals es belluga aquest fenomen i fins a quin punt pot arribar a influir en actituds racistes i xenòfobes.

2.1. Marc conceptual:

És important diferenciar els següents conceptes per analitzar degudament no només l'impacte que la desinformació pot tenir en determinats col·lectius vulnerables, com poden les persones refugiades provinents de conflictes armats, sinó també la voluntat que hi ha al darrere i la forma emprada.

Desordre informatiu

Actualment, mantenim una relació problemàtica amb la informació com a conseqüència d'una sobrecàrrega informativa, l'augment de la informació falsa i errònia i d'aquella que és perjudicial per a les persones des d'un punt de vista ètic. A l'hora d'informar-nos, aquests problemes són els desordres informatius.

Els desordres informatius són informacions creades de forma internacional per establir dubtes i falses controvèrsies. Estan interrelacionats entre si i depenen del nou sistema de comunicació en xarxa. Els productors d'aquests persegueixen beneficis econòmics o ideològics (Del-Fresno-García, M.; 2019).

Segons Wardle (Wardle, C.; 2019), la desinformació, la informació errònia i la informació maliciosa són els tres tipus de desordres informatius.

Fake news

Les *fake news* són notícies en què no existeix una correspondència entre la informació anunciada i els fets, però malgrat això se sustenta de manera intencionada que sí que existeix (Del-Fresno-García, M.; 2019).

Pel seu impacte a escala internacional, el concepte va ser escollit com a paraula de l'any el 2017 pel diccionari britànic Collins, el qual afirma que *fake news* va començar a utilitzar-se en els anys noranta a la televisió nord-americana per descriure informació “falsa, sovint sensacionalista, difosa sota l'aparença de notícia” (Collins Dictionary; 2022; definició 2). No obstant això, el seu ús va començar a augmentar a partir del 2015, adquirint especial importància el 2016 amb la política de l'expresident nord-americà Donald Trump (Flood, A.; 2017).

No obstant això, *fake news* és una nomenclatura polèmica, ja que d'una banda es considera inadequat utilitzar-la per explicar l'escala total de la contaminació informativa; i d'altra banda s'està utilitzant com a eina contra el periodisme, la crítica i l'oposició democràtica per debilitar aquelles informacions veraces però que no són de grat per algunes persones en el poder.

D'aquesta manera, hi ha una discussió oberta al voltant de si es tracta de l'expressió correcta per definir la viralització de peces informatives amb contingut fals o enganyós. El Professor Rasmus Kleis Nielsen i el Doctor Lucas Graves consideren que és un concepte inadequat o insuficient perquè no captura la complexitat del fenomen de manipulació informativa. Els seus estudis suggereixen que l'audiència sent que les notícies falses es refereixen a un panorama més ampli de descontentament que inclou mitjans de comunicació, polítics i empreses de plataforma (Nielsen, R. K. i Graves, L.; 2017).

Per la seva banda, Claire Wardle i Hossein Derakhshan han senyalat en un informe que s'abstenen d'utilitzar el terme *fake news* per dues raons: “en primer lloc, lamentablement, és inadequat per descriure el complex fenomen de la contaminació de la informació. El terme també ha començat a ser apropiat pels polítics de tot el món per descriure les organitzacions de notícies la cobertura de les quals troben desagradable. D'aquesta manera, s'està convertint en el mecanisme pel qual els poderosos poden atacar, restringir, soscavar i burlar la premsa lliure” (Wardle, C. i Derakshan, H.; 2017).

Ethan Zuckerman, catedràtic de la Universitat de Massachusetts, en un article publicat el 2017 sota el títol “Stop saying ‘fake news’. It's not helping” incideix en el fet que l'aleshores president nord-americà, Donald Trump, adoptés el terme *fake news* hauria

de ser raó suficient perquè es deixés d'utilitzar el concepte. Defensa que “és un terme vague i ambigu que abasta des del fals equilibri (notícies reals que no mereixen la nostra atenció), la propaganda (discurs armat dissenyat per donar suport a un partit sobre un altre) i la *desinformatzya* (informació dissenyada per sembrar el dubte i augmentar la desconfiança en les institucions)”(Zuckerman, E.; 2017).

Deixant de banda la discussió sobre l'extens ús del concepte “notícies falses”, el que sí que es cert és que aquestes tenen una gran dimensió afectiva: incideixen en emocions com la por o la indignació, al mateix temps que aprofiten els avantatges que ofereix la comunicació en línia com ho són la velocitat de transmissió de la informació i l'anonimat dels autors. Una segona clau del concepte és la seva intencionalitat, ja que es tracta de notícies que s'han creat amb plena voluntat que siguin falses. Conseqüentment, deformen la nostra noció cultural, social, política, econòmica i, en definitiva, de la veritat.

Malgrat això, i tenint en compte la controvèrsia respecte al concepte, en certs àmbits es prefereix utilitzar el terme *desinformació*.

Infodèmia

La infodèmia (traducció al català de *infodemic*) és “una sobreabundància d'informació, en línia o en altres formats, que inclou els intents deliberats per difondre informació errònia per socavar la resposta de salut pública i promoure altres interessos de determinats grups o persones” (Organización Mundial de la Salud; 2020), tal com va declarar l'Organització Mundial de la Salut (OMS) en un comunicat de premsa el 2020.

Per la seva banda, la Fundéu explica que l'acrònim infodèmia és adequat tant “si es considera format a partir de les veus informació i epidèmia com si és el resultat de l'adaptació de l'anglicisme. Per aquesta raó, no cal destacar-lo amb cometes ni cursiva” (Fundéu; 2020).

La societat actual està exposada a una sobredosi informativa que contribueix a fomentar la ignorància i dificulta trobar recursos fidedignes en moments de necessitat. L'esfera digital té un major perill, ja que Internet i les plataformes tecnològiques han permès que les persones puguin estar connectades i informades permanentment, al mateix temps, però, també actuen com a amplificadors d'aquesta infodèmia.

En les crisis migratòries com les dels refugiats afganesos i ucraïnesos, perquè la societat pugui respondre de manera informada, és necessari un bon tractament de la informació i una anàlisi integral dels desplaçaments efectuats pels refugiats. Així ho fa l'OIM, la qual treballa per divulgar els seus productes informatius entre els actors claus corresponents i, d'aquesta manera, contribuir a què la societat tingui una major comprensió de la dinàmica de mobilitat (Organización Internacional para las Migraciones; 2022).

Postveritat

El 2016 el Diccionari Oxford va escollir *postveritat* com a paraula de l'any. Es defineix com un adjectiu relacionat amb les "circumstàncies en què les persones responen més als sentiments i creences personals que als fets objectius" (Oxford Learner's Dictionaries; 2022).

La seva elecció es va produir després de la votació del Brexit i les eleccions presidencials als Estats Units, ambdues aquell mateix any. El concepte s'ha associat a la frase "política de la *postveritat*", reflectint les tendències i els esdeveniments socials, culturals, polítics i econòmics d'aquells dotze mesos (BBC; 2016) on els fets objectius van ser menys influents per l'opinió pública que les apel·lacions a l'emoció i a les creences.

D'aquesta manera, a partir de 2016 es comença a utilitzar a escala mundial el concepte de *postveritat* com a símbol del segle XXI, marcat per la supremacia ideològica en les democràcies liberals de l'actual era digital.

Teories conspiratives

Les teories conspiratives són explicacions d'esdeveniments o situacions difícils d'entendre que sorgeixen de l'escepticisme cap a les estructures de poder.

Segons la Comissió Europea, aquestes teories tenen sis aspectes en comú (Comisión Europea; 2020):

1. Una suposada trama secreta.
2. Un grup de conspiradors.
3. "Proves" que semblen donar suport a la teoria conspirativa.
4. Suggerixen falsament que res és accidental i que les coincidències no existeixen.
5. Divideixen el món entre bons i dolents.

6. Utilitzen a determinades persones i grups com a caps de turc.

Tot i que la majoria d'elles es creen perquè són considerades certes, d'altres ho fan per provocar, manipular o apuntar a persones per motius polítics o financers. El principal problema és que són difícils de rebatre, ja que les persones que ho intenten són vistes com a part de la conspiració.

També cal tenir en compte que la procedència pot ser molt diversa: des d'amics i familiars a Internet. Per reconèixer-les i no compartir continguts relacionats amb aquestes teories, la Comissió Europea aconsella (Comisión Europea; 2020) verificar l'autor i la font, i comprovar el to i l'estil.

En temps d'incertesa i por, la necessitat d'entendre certs successos o situacions provoca el sorgiment de teories de la conspiració i que la gent es torni més susceptible a elles. És el que ha passat amb la crisi de refugiats d'Afganistan i Ucraïna. Amb l'arribada de refugiats afganesos a Macedònia del nord, per exemple, un soci de contingut de Global Voices de Skopje (Macedònia) informa que els nacionalistes van aprofitar per difondre les antigues teories de la conspiració amb un clar missatge islamofòbic de l'ex-primer ministre Nikola Gruevski (Metamorphosis Foundation; 2021). Algunes d'aquestes teories deien que els refugiats pretenien substituir la població macedònia mitjançant una "invasió d'immigrants musulmans"; d'altres defensaven que al país només arribaven refugiats homes en edat de combatre per formar cèl·lules dorments terroristes.

Racisme

Segons la RAE, el racisme és "l'exacerbació del sentit racial d'un grup ètnic que sol motivar la discriminació o persecució d'un altre o altres amb els quals conviu" (Real Academia Española; 2021, definició 1). És a dir, fa referència a un tipus de discriminació produïda quan certes persones senten odi cap a altres per trets característics que les diferencien, com pot ser el color de la pell o el lloc de naixement.

L'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (Comité español del ACNUR; 2020) diferencia diversos tipus de racisme pels quals algú pot sentir-se discriminat o ser víctima de desigualtats:

- El racisme aversiu és un tipus de racisme subtil perquè generalment és emprat per persones que es mostren obertament en contra del racisme. Al mateix temps, però, aquestes persones es mantenen distants o fredes amb l'altra persona, i/o tenen falta d'empatia. Una actitud que exemplifica aquest tipus de racisme és el sentiment de por que una persona blanca pot tenir en creuar-se per la nit amb una persona de color, sense que aquesta segona s'hagi comportat de forma violenta.
- El racisme etnocentrista està basat en la superioritat cultural del propi grup. D'aquesta manera, no es creu en el dret a la igualtat, sinó que de manera que s'assumeix que les persones d'una raça diferent de la pròpia s'han de sotmetre al grup predominant. Alguns exemples són el rebuig de religions o llengües d'altres grups ètnics.
- El racisme simbòlic advoca pel dret a ser iguals, però per àmbits i situacions puntuals. Aquest tipus de racisme pot provocar la segregació cultural perquè, tot i defensar la llibertat que té cada grup per viure com vulgui, s'entén que s'ha de fer en àrees limitades per a aquest grup.
- El racisme biològic és el menys tolerant, ja que es considera que una raça és biològicament superior a les altres, i que existeix una amenaça de degeneració de la raça "principal". El racisme exercit pel règim nazi en els anys 30 i 40, considerant la raça ària com una raça pura i superior, és un clar exemple d'aquest racisme biològic i de la seva perillositat.

Xenofòbia

La paraula xenofòbia és un mot compost que prové del grec. Mentre que el prefix "xeno" fa referència a alguna persona o cosa d'origen estranger, el sufix "-fobia" significa por o rebuig. D'aquesta manera, la xenofòbia es pot descriure com "l'odi als estrangers" (Enciclopèdia.cat; 2020).

Malgrat que tant el racisme com la xenofòbia fan referència a posicions intolerants i incompatibles d'una societat multicultural, cal diferenciar els dos conceptes, ja que moltes vegades són utilitzats de manera indistinta encara que no signifiquin el mateix. Així doncs, mentre el racisme implica l'existència de connotacions racials o culturals, el rebuig exercit per la xenofòbia es basa en la diferència de nacionalitat.

Discurs d'odi

Malgrat que no existeix una definició jurídica internacional del discurs, les Nacions Unides consideren que aquest consisteix en qualsevol forma de comunicació, sigui de forma oral, escrita o pel comportament, que ataqüi o discrimini una persona o col·lectiu sobre la base de qui és.

L'article 20.2 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics prohibeix per llei "tota apologia de l'odi nacional, racial o religiós que incitin a la discriminació, l'hostilitat o la violència" (ACNUDH; 1976). Aquesta no té la voluntat de limitar o prohibir l'exercici de la llibertat d'expressió, sinó que pretén impedir que la intolerància i l'odi puguin degenerar cap a algun perillós i protegint així tota persona, independentment de la seva religió, origen, ètnia, nacionalitat, raça, color, ascendència, gènere o un altre factor d'identitat.

Crisi migratòria

La migració consisteix en un moviment de persones fora del seu lloc de residència habitual, tant si és internament al país o a través d'una frontera internacional.

Una crisi migratòria es produeix quan hi ha diversos "fluxos complexos i, generalment, a gran escala així com els patrons de mobilitat ocasionats per una crisi que solen comportar considerables vulnerabilitats per a les persones i comunitats afectades i plantejar seriosos reptes de gestió de la migració a més llarg termini" (Organización Internacional para las Migraciones; 2012; p.2).

Una crisi migratòria pot ser sobtada o gradual, per causes naturals o ocasionada per l'home, i es pot dur a terme tant internament dins del país de residència o a través de les seves fronteres.

Crisi humanitària

L'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans (ACNUDH) descriu una crisi humanitària com aquella que provoca sofriment i injustícia cap a un col·lectiu de persones o una comunitat en un país o territori concret. Les atrocitats que es viuen agreugen les vulnerabilitats i les necessitats humanitàries (Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Refugiados; 2018).

Aquest tipus de crisi inclou les catàstrofes o conflictes d'origen natural o humà davant les quals l'estat que la viu té una insuficient capacitat de resposta. D'aquesta manera, tal com descriu la Fundéu, l'expressió crisi humanitària és adequada per fer referència a les catàstrofes que requereixen la intervenció d'organitzacions humanitàries (Fundéu; 2022).

Tant Afganistan com Ucraïna estan travessant per crisis humanitàries i, arran de la violència i la inseguretat, milers de persones estan sent desplaçades.

Refugiat

La Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951 defineix un refugiat com aquella persona que “degut a fundats temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat grup social o opinions polítiques, es trobi fora del país de la seva nacionalitat i no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui acollir-se a la protecció de tal país; o que, mancant de nacionalitat i trobant-se, a conseqüència d'aquests esdeveniments, fora del país on abans tingués la seva residència habitual, no pugui o, a causa dels temors esmentats, no vulgui tornar-hi” (Naciones Unidas; 1950).

Així doncs, el refugiat es troba fora del seu país d'origen com a conseqüència de guerres, revolucions, persecucions polítiques o altres circumstàncies que hagin pertorbat greument l'ordre públic. La perillositat de la seva situació en el lloc d'origen el porta a creuar les fronteres nacionals per buscar seguretat en altres països. Amb assistència dels Estats, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) i altres organitzacions, aquestes persones són reconegudes com a refugiades i estan protegides pel dret internacional.

L'ACNUR, establerta el 14 de desembre de 1950 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, és l'agència encarregada de dirigir i coordinar l'acció internacional per protegir els refugiats a nivell mundial. Per la seva banda, la Convenció va ser adoptada a Ginebra el juliol del 1951 per la Conferència de Plenipotenciàries de les Nacions Unides sobre l'Estatut dels Refugiats i les Persones Apàtrides; actualment 145 Estats l'han ratificat.

Migrant

L'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) defineix un migrant com a “tota persona que es trasllada fora del seu lloc de residència habitual, ja sigui dins d'un país o a través d'una frontera internacional, de manera temporal o permanent, i per diverses raons” (Organización Internacional para la Migraciones; 2019).

La migració internacional no és un fenomen uniforme en tot el món, sinó que respon a determinats factors com l'economia, geografia, demografia i política.

Desplaçament

L'OIM defineix un desplaçament com aquell moviment de persones que s'han vist forçades a escapar del seu lloc de residència habitual. Aquesta situació es genera com a resultat o per evitar els efectes d'un conflicte armat, de situacions de violència generalitzada, de violacions dels drets humans o de catàstrofes naturals o provocades per l'ésser humà (Organización Internacional para la Migraciones; 2019).

Quan “25.000 o més refugiats de la mateixa nacionalitat han estat exiliats durant cinc anys consecutius o més en un país d'acollida” (Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Refugiados; 2020), la situació de desplaçament és considerada com perllongada.

Malgrat que moltes persones migren per elecció, moltes ho fan per necessitat. Segons l'UNHCR, a finals del 2020, 82,4 milions de persones a tot el món es van haver de desplaçar per la força; d'aquestes, 26,4 milions eren refugiats (United Nations High Commissioner for Refugees; 2020). D'altra banda, el Director General de la OIM, António Vitorino, alertava que el 2021 vam estar testimonis d'una gran paradoxa, ja que “mentre que bilions de persones s'han vist efectivament paralitzades per la pandèmia de COVID-19, altres milions s'han hagut de desplaçar dins del territori dels seus propis països” (Organización Internacional para la Migraciones; 2021).

2.2. Els desordres informatius: causes i conseqüències

L'era digital va ser percebuda com una promesa de canvis positius cap a comunitats hiperconnectades. Malgrat això, la visió idealitzada de l'accés a la informació ha estat ràpidament substituïda per la de l'accés a la desinformació.

Les noves plataformes tecnològiques han amplificat la manipulació i fabricació de continguts: informació circulant a alta velocitat, socialització de la capacitat de crear contingut i limitats estàndards de control de qualitat. S'han convertit, per tant, en un terreny fèrtil per l'aparició dels desordres informatius. Aquests sistemes de creació i propagació són un fenomen mundial que està en constant evolució.

Tal com ressalta un informe de l'Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans "la desinformació i la propaganda sovint es dissenyen i s'apliquen per confondre a la població, així com per interferir amb el dret del públic a saber i el dret de les persones a buscar i rebre, així com a impartir, informació i idees de tota mena" (United Nations; 2017). Tenint en compte que l'ecosistema informatiu cada vegada està més contaminat, és necessari establir una certa regulació dels continguts; no obstant això, s'ha de fer respectant la llibertat d'expressió, ja que aquesta no distingeix entre el dret a compartir informació veraç i no veraç.

Miguel Del-Fresno-García (2019), especialista en gestió de la informació i del coneixement, en la web 2.0 i les xarxes socials, resumeix les causes de l'actual desenvolupament, abast i impacte dels desordres informatius en:

- a) l'atac a la ciència per a la defensa d'interessos corporatius;
- b) la crisi dels mitjans de comunicació d'abast nacional i local després de l'aparició d'Internet;
- c) la socialització de la capacitat de publicar i distribuir continguts a baix cost gràcies al desenvolupament de les plataformes tecnològiques;
- d) els avenços en psicologia que intenten comprendre les bases psicològiques dels desordres informatius;
- e) i el consegüent canvi en la forma d'entendre el poder al segle XXI.

- a) Pel que fa a la guerra declarada contra la ciència des de l'àmbit corporatiu, cal destacar que, a través dels diferents mecanismes de desordre informatiu, es pretén crear dubte entre l'opinió pública contra les evidències científiques.
- b) Els mitjans de comunicació tradicionals s'han trobat amb el col·lapse del seu principal model de negoci i, consegüentment, amb una disminució de finançament. Aquesta crisi dels mitjans està directament relacionada amb la crisi econòmica, política i social del 2008. La crisi econòmica va tenir un gran impacte en la caiguda de la inversió publicitària, els acomiadaments dels periodistes i el tancament de mitjans. La crisi política i social va influenciar en una disminució de la confiança en els mitjans, per estar considerats integrants del sistema i dependents dels poders econòmics i polítics.

Les redaccions tradicionals també s'han vist greument afectades pels canvis estructurals en la manera d'obtenir i distribuir les notícies. Conseqüentment, s'ha produït una pèrdua de la confiança en les empreses de comunicació i els mitjans socials: un 25% dels espanyols ni tenen interès en les notícies ni es fien d'elles (Vara Miguel, A.; 2021).

Tanmateix, cal destacar que el Digital News Report (Vara Miguel, A.; 2021) mostra que el 2021 els diaris regionals i locals van ser els mitjans que van gaudir d'una major confiança per part dels usuaris (el 53% d'aquests hi confien). Aquests resultats s'expliquen pel tipus de cobertura que solen realitzar els diaris d'aquest tipus: més propera al ciutadà i més enfocada a la informació útil i menys polititzada.

- c) D'altra banda, les plataformes tecnològiques impulsades per Internet han canviat la manera de crear, transmetre, modificar i consumir informació, permetent que els desordres informatius s'estenguin ràpidament. S'ha trencat amb el procés comunicatiu vertical i unidireccional, i la ciutadania, tradicionalment només destinatària, ara hi té accés sense restriccions; i s'ha ampliat la gamma de formats i llenguatges a utilitzar, fet que encara dificulta més la delimitació entre expressions i informacions.

Les xarxes socials i plataformes en línia, per tant, han tingut un paper fonamental en la democratització de l'accés a la informació. D'aquesta manera, s'han eliminat els intermediaris tradicionals que fins aleshores eren qui conduïen la

informació cap al consumidor, com per exemple durant segles ho foren els editors dels diaris que determinaven quina seria l'agenda mediàtica que el seu públic rebria; i actualment, cada persona decideix quan, com i quines notícies vol consumir.

Al mateix temps, però, han accelerat la difusió de notícies falses o errònies sense gaire esforç per part de l'autor, fet que ha comportat un major impacte de la cultura de la mentida. A Espanya, el 50% dels enquestats pel Digital News Report de 2021 (Vara Miguel, A.; 2021) assenyala que els principals canals de propagació de la desinformació són els mitjans socials i les aplicacions de missatgeria instantània.

- d) Gràcies a Internet rebem contínues cascades d'informació amb un impacte, escala i velocitat sense precedents. Internet esdevé una eina que potencia els biaixos selectius i de confirmació de l'audiència. Cal destacar que l'intercanvi d'aquesta informació està impulsat per factors sociopsicològics: els propis hàbits de les persones generen el que Eli Pariser, empresari i ciberactivista, denomina "filtres bombolla" (Pariser, E.; 2011), una selecció personalitzada de la informació que rep cada individu. Això s'aconsegueix gràcies als algoritmes que utilitzen les plataformes i que recopilen la informació digital de cada persona per després adaptar els continguts de les seves cerques.

D'aquesta manera, els productors d'aquests desordres informatius tenen una major capacitat d'aconseguir influència i emeten informació a fi de convèncer, i cada vegada els és més fàcil inventar i manipular informacions per tal que encaixin amb la mentalitat prefixada del receptor.

- e) Finalment, som testimonis d'un significatiu canvi de la forma d'entendre i exercir el poder. Ens trobem en l'època de la *postveritat* on cada vegada és més complicat establir quina és l'autèntica realitat: un 67% dels espanyols afirma que els preocupa no saber diferenciar allò verdader o fals a internet (Vara Miguel, A.; 2021). Al mateix temps, la majoria culpa al Govern i als polítics de ser els principals responsables de la desinformació (42%), un 11% als periodistes i mitjans de comunicació i un 9% a la gent corrent (Vara Miguel, A.; 2021). Com a conseqüència, la clau per fer front a aquests desordres és saber identificar qui té les eines per establir les condicions de versemblança i com les gestiona.

Els desordres informatius estan interrelacionats entre si i adquireixen una velocitat, abast i distribució per mitjà de cascades d'informació que no hagués estat possible sense les tecnologies post Internet. Des de *First Draft News*, un projecte per combatre els desordres informatius en línia, s'identifiquen els tres tipus principals: *disinformation*, *misinformation* i *malinformation* (Wardle, C; 2019).

La **desinformació**, del terme anglès *disinformation*, fa referència a “un contingut intencionadament fals i dissenyat per causar dany” (Wardle, C.; 2019; pag.45). Per tant, està creada deliberadament, en benefici propi i per ferir a una persona o un grup social. La desinformació està motivada per tres possibles factors: lucrar-se, adquirir algun tipus d'influència, o la voluntat de promoure desordres informatius sense cap altre motiu aparent.

Tenint en compte que aquest tipus de contingut està creat intencionalment perquè sigui impostor, manipulat, fabricat o que es presenti en un context fals, la desinformació causa danys públics, especialment a la democràcia. Si els continguts difosos acaben desinformant, es genera una polarització de la societat que, al mateix temps, també pot conduir a creixents discursos d'odi.

Quan aquesta desinformació es comparteix sense identificar que és falsa, es converteix en **informació errònia** (*misinformation*). En aquest cas, però, la persona que la comparteix no sap que es tracta d'un contingut enganyós o que té una connexió falsa amb la realitat.

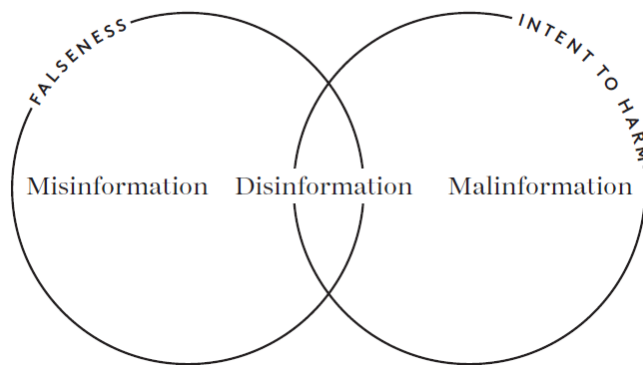
Sovint els fets són recollits per periodistes que treballen amb males pràctiques professionals o per un públic distret i, per tant, poden ser errors de traducció o d'interpretació de dades, però en cap cas existeix una intenció maliciosa.

Tant la desinformació com la informació errònia són problemes per a la societat, “però la desinformació és especialment perillosa perquè sovint està organitzada, compta amb bons recursos i es reforça amb tecnologia automatitzada” (Berger, G.; 2018).

Finalment, la **informació maliciosa** és la “informació genuïna que es comparteix amb la intenció de causar dany” (Wardle, C.; 2019; pag.45). Per tant, la *malinformation* (nom en anglès) és una variant de la desinformació i fa referència a aquella informació que,

tot i estar basada parcialment en la realitat, es deforma o enquadra amb una clara intenció de causar dany.

Un exemple força aclaridor d'aquesta informació maliciosa és el cas de filtracions durant la Campanya electoral del 2016 de Hillary Clinton: agents russos van hackejar alguns correus electrònics del Comitè Nacional Demòcrata i, amb la intenció de crear una mala reputació de la candidata a la presidència, van filtrar certs detalls al públic. Els assetjaments i discursos d'odi també formen part del grup d'informacions malicioses.

Mapa del desordre informatiu | Font: (WARDLE, C; 2019)

Per aconseguir una major aproximació a l'ecosistema dels desordres informatius, des de *First Draft News* es distingeixen set categories en una escala que mesura la seva perillositat (Wardle, C; 2019):

- La **sàtira** o la **paròdia**, d'igual forma que les caricatures o les bromes, són continguts sense cap intenció maliciosa. Malgrat això, poden comportar la tergiversació de la informació a mesura que les persones la comparteixen i s'interpreta de forma literal. D'aquesta manera, es perd el missatge original i el contingut es deixa de veure com a satíric o paròdic. Aquest impacte sobre l'audiència és més freqüent en les plataformes tecnològiques per la seva particular falta d'heurística.

El Mundo Today publicava el 16 d'agost una notícia sobre les declaracions d'un civil espanyol preocupat per la possible pujada del preu del dièsel arran de la presa del poder d'Afganistan per part dels talibans. Malgrat tractar-se d'un diari

digital satíric, fora de context, aquesta notícia podria portar a la preocupació d'un lector que pensi que la informació és verídica.

“Espero que esto no afecte al precio del diésel”, único apunte de este señor sobre la crisis en Afganistán

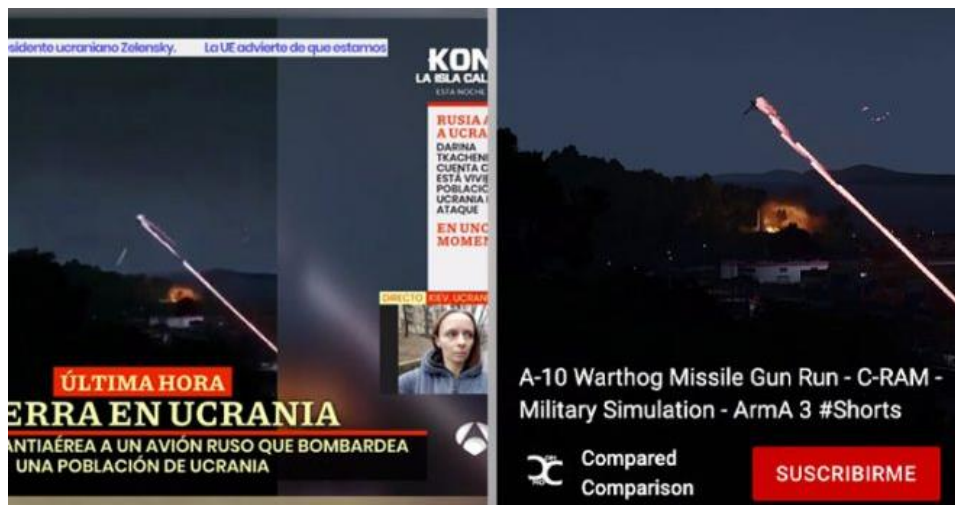
"YO SOLO DIGO QUE AL FINAL SIEMPRE PRINGAMOS LOS MISMOS", LAMENTA

Notícia satírica de *El Mundo Today* | Font: (Puig, X; 2021)

- Una **falsa connexió** es produeix quan els titulars, les imatges, vídeos, gràfics o els peus de foto no fan referència al contingut presentat. En aquesta categoria destaquen aquells continguts resultants de les estratègies de “clickbait” a partir de les quals els autors intenten captar audiència a partir de llenguatge o visuals que acostumen a ser sensacionalistes.

El 24 de febrer d'enguany el programa *Espejo Público* d'Antena3 va emetre el vídeo d'un suposat avió rus bombardejant una població i la suposada resposta antiaèria, imatges que qualificava de terribles i impressionants. Però en realitat aquestes imatges pertanyen a un vídeo penjat a Youtube sobre el joc Arma 3.

Imatge d'un videojoc que Antena3 fa servir com si fos d'Ucraïna. | Font: (Tremending; 2022)

- El **contingut enganyós** és aquell que, intencionadament o no, altera elements que poden portar a l'engany. S'utilitza el joc amb els contextos i matisos per emmarcar un tema o individu determinats.

Aquest mapa mostra suposades bases de l'OTAN al voltant de Rússia. Però es tracta d'un contingut enganyós, ja que fora del territori de l'OTAN aquesta organització no té cap base. El que apareix al mapa, per tant, són bases nord-americanes a la zona, (tot i així, el contingut continua tenint algunes errades).

Mapa que suposadament mostra les bases militars de l'OTAN al voltant de Rússia

| Font: (Newtral & Verificat; 2022)

- El **context fals** es produeix quan es comparteixen continguts que porten en si una presumpció de veracitat, però amb informació contextual que no li correspon i que, per tant, no confirma el contingut.

El següent *tweet* denuncia l'execució d'una dona afgana a mans dels talibans.

Comentari fora de context sobre el vídeo de l'execució d'una dona afgana

| Font: (Verifica RTVE; 2021)

És un vídeo verídic, no es tracta d'un muntatge, però el context no és real: les imatges s'intenten vendre com actuals i no és així, ja que el vídeo va ser enregistrat l'any 2015.

Vídeo de l'execució d'una dona afgana el 2015 | Font: (Antena3; 2015)

- La suplantació de fonts genuïnes és coneguda com a **contingut impostor**. En el món digital replicar elements distintius de mitjans, marques, personatges, etc., és una pràctica senzilla d'aconseguir, fet que ha portat a un augment d'aquest tipus de continguts.

Un exemple de contingut impostor és una notícia publicada per un compte de Twitter que es fa passar pel diari *El País*. Copiant l'eslògan i el nom d'usuari del mitjà de comunicació, el compte fals publicava "Yolanda Díaz exigeix l'acollida immediata de 40.000 refugiats afganesos. 'És un deure moral i una oportunitat per enriquir-nos culturalment', assenyala la Ministra de treball". Tot i que el missatge difós per les xarxes socials no és real, amb l'intent de suplantació d'identitat del diari, el compte "@negrodebot" la fa passar com a verídic.

Publicació del compte fals de *El País* i tweets relacionats amb la *fake new*

| Font: (Maldita.es; 2021)

Actualment Twitter ha suspès el compte que replicava elements de *El País*.

- El **contingut manipulat** sorgeix de la manipulació d'informació o imatges genuïnes amb ànim d'enganyar. Actualment qualsevol persona pot trobar programes gratuïts d'edició de vídeo i imatges.

La fotografia de l'esquerra mostra quatre persones evacuades d'Afganistan que arriben a un aeroport amb armes a les motxilles. Al text es llegeix “fins a 100 evacuats afganesos a les llistes de vigilància dels serveis d'intel·ligència dels Estats Units”. La imatge, però, està manipulada i si ens fixem al lateral dret es pot llegir el nom del programa d'edició.

La fotografia original és la de la dreta, on no es veuen ni els armes ni el text.

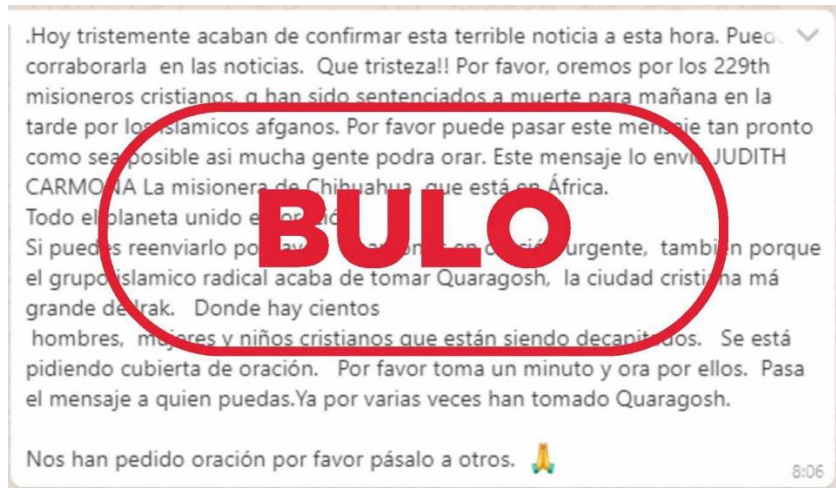

A l'esquerra, fotografia manipulada; a la dreta, imatge original de *Reuters*

| (Maldita.es; 2021)

- El **contingut fabricat** és aquell engany que s'ha creat de nou amb intenció maliciosa per fer creure a terceres persones que és veritat. El seu propòsit és enganyar o perjudicar.

La imatge mostra un missatge difós per WhatsApp que denuncia la sentència a mort de 229 missioners cristians a l'Afganistan. Es tracta d'un contingut fabricat que ja porta anys circulant per les xarxes socials, però que amb l'arribada dels talibans al poder el 2021 s'ha tornat a fer viral.

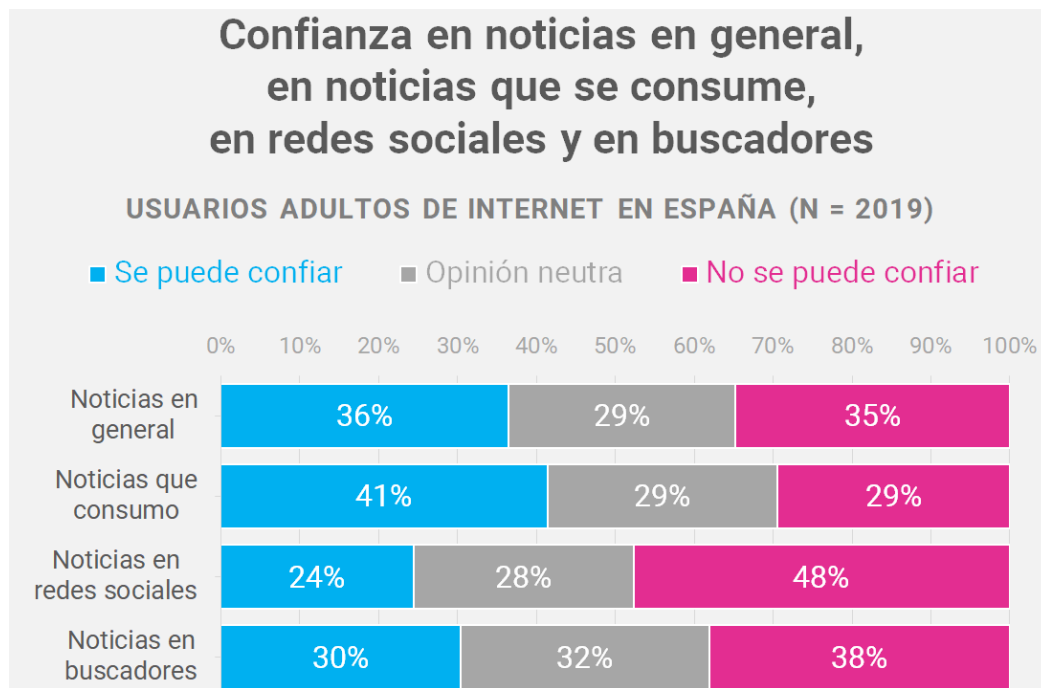
Missatge sobre la falsa sentència de mort a 229 missioners cristians a l'Afganistan

[Font: (Verifica RTVE; 2021)]

Així doncs, ens trobem davant d'un extens ventall de possibilitats que permeten distorsionar la realitat i que obeeixen a finalitats diverses. Contínuament, per tant, ens trobem a mig camí entre la veritat i la falsedat, fet que genera dubtes, por i controvèrsia, i ens porta al desafiament de filtrar i destacar els continguts de qualitat.

Aquests desordres informatius estan minant la confiança del públic en la informació, en els mitjans de comunicació i en les institucions públiques. És el que Wardle i Derakhshan anomenen “trastorn informatiu”, quan el periodisme de baixa qualitat o debilitat permet que la desinformació, la informació errònia o la mala informació s'originin o es transmetin a través del sistema de notícies autèntiques (Wardle, C.; Derakhshsn, H.; 2018; pp. 44-56). En conseqüència, la ciutadania deixa de donar credibilitat als mitjans. El Digital News Report 2021 (Vara Miguel, A.; 2021) mostra un increment tant de la desconfiança en els mitjans com de la preocupació social per l'increment de rumors. Només un 36% dels internautes espanyols declara confiar habitualment en les notícies

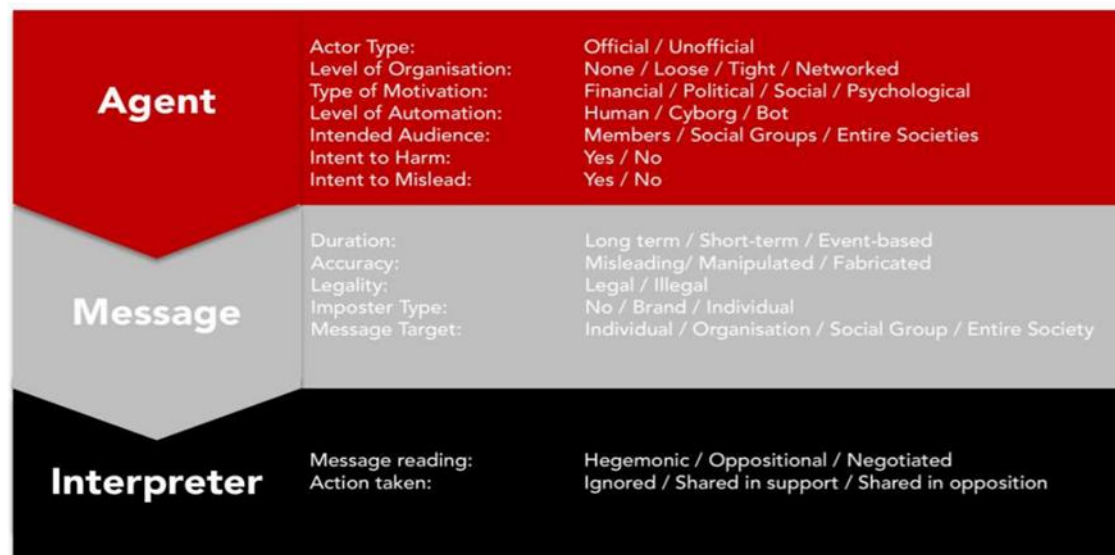
i, juntament amb l'any passat, aquest és el nivell més baix de credibilitat informativa des de 2015 (amb un 34%). Els mitjans socials com Twitter i Facebook o els cercadors de notícies també han perdut credibilitat, i els usuaris només hi confien en un 24% i un 30%, respectivament.

Confiança en notícies en general, en notícies que es consumeixen en xarxes socials i en buscadors |

Font: (Vara Miguel, A; 2021)

Per definir els desordres informatius, cal identificar-ne els tres elements participants: l'agent, el missatge i l'intèrpret. Pel que fa a l'agent, en primer lloc s'ha d'identificar l'oficialitat de l'autor i l'organització, al mateix temps que es té en compte el tipus de motivació, el nivell d'automatització, l'objectiu d'audiència i la intencionalitat de causar dany o engany. Quant al missatge, s'ha d'identificar la durada, exactitud, legalitat, tipus d'impostor i el públic al qual es destina. Finalment, es té en compte la lectura del missatge i l'acció que pren l'intèrpret.

Elements participants en els desordres informatius / Font: (Ireton, C; Posetti, J; UNESCO; 2018)

De la mateixa manera, és necessari tenir en compte les tres fases dels desordres informatius: creació, producció i distribució. La primera fase, “creació”, fa referència al moment en què el missatge és creat. En la fase de producció el missatge es converteix en un producte mediàtic. Finalment, és en la distribució quan el producte es fa públic. Els elements participants s’han d’examinar per separat de les fases perquè l’agent que crea un missatge podria ser diferent de qui el produeix o el distribueix.

Així doncs, hi ha una àmplia gamma d’actors i infraestructures que poden participar en les diferents fases. En aquest sentit, Internet juga un paper important, ja que l’amplificació dels desordres es produeix gràcies als mitjans de comunicació, les plataformes i xarxes socials, els robots i algorismes.

Des de la UNESCO es proposa un marc per la toxicitat de la informació que fa referència a com es pot corrompre la integritat d’aquesta.

	Actors: Gvts, psy-ops, political parties, entrepreneurs, PR firms, individuals, media	Additional software enablement:
Creation of content – eg. stories, comments, “likes”, videos, memes.	Often with concealed or stolen or false ID	Interactive interfaces using artificial intelligence
Circulation of content such as by sharing and linking	“Sock puppets” and “troll armies”	Bots that automate circulation
“Editing” of content: alter/amend, moderate & curate	Experts who can hack or game systems	Algorithms that prioritise without quality criteria

Marc per la toxicitat / Font: (Ireton, C; Posetti, J; UNESCO; 2018)

D’aquesta manera, els desordres informatius s’han d’entendre en el context més ampli des de com es creen i distribueixen fins a com les persones o màquines s’involucren en ells. Identificar tant les fases com els actors del procés resulta imprescindible per fer-los front.

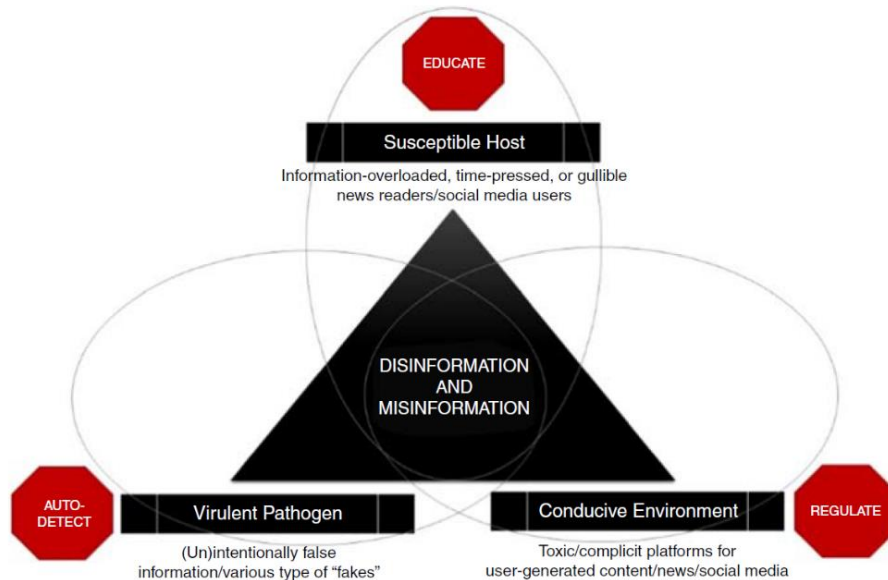
Els desordres informatius poden ser vistos com una malaltia sociocultural de dimensions epidèmiques. Les innovacions tecnològiques són qui l’han possibilitada, i els mitjans de comunicació social qui la propaguen.

Seguint el model del triangle de la desinformació i la informació errònia de Victoria L. Rubin (Rubin, V. L.; 2019), el fenomen pot ser modelat a partir d’un model epidemiològic, el triangle de la malaltia, formalitzat en els anys 60 per George McNew, un científic de l’Institut Boyce Thompson d’Investigació Vegetal.

Aquest triangle de la malaltia mostra les interaccions entre l’entorn, l’hoste i un patògen infecciós. “El principal mitjà per definir qualsevol malaltia ha estat nomenar un patògen o agent que afecta negativament la salut de l’organisme amfitrió” (Scholthof, 2007), però el paper de l’entorn també és important ja que és qui permet que el patògen prosperi i estengui la virulència.

Si trasl·ladem el model epidemiològic al context de la informació en línia, el patògen (*fake news* i altres continguts enganyosos o erronis) no són capaços de crear la epidèmia de la desinformació sense la interacció amb l’amfitrió (lectors, espectadors i/o oients) i l’entorn propici (Internet i totes les plataformes i mitjans que alberga). D’aquesta manera, la desinformació i la informació errònia només es poden entendre a partir de

la interacció dels tres factors causals. El següent gràfic, a partir d'unes senyals de stop en vermell, proposa tres intervencions per interrompre les interaccions dels factors: l'automatització, l'educació i la regulació.

Triangle de la desinformació i la informació errònia / Font: (Rubin, V. L.; 2019)

Així doncs, i vista la gran diversitat de desordres informatius, tant pel que fa al format com a les intencionalitats i canals de propagació, s'imposa una mirada crítica i analítica a tot allò que ens arriba i que és susceptible de condicionar mirades i actituds.

2.3. Desinformació, racisme i xenofòbia

Susan Morgan, directora de programes de l'Open Society Foundations, en una entrevista a la revista *Journal of Cyber Policy* (Morgan, S; 2018), explica que l'esfera pública en línia es troba en un moment de molta fragilitat. La desinformació i les notícies falses cada vegada són més comunes i, quan aquestes s'usen com a arma de poder, poden arribar a generar un gran impacte negatiu en el discurs públic i els valors que regeixen una societat. Assumptes com la migració, els desplaçaments i els refugiats estan en el punt de mira i, per tant, no és d'estranyar que la "toxicitat" del debat sobre la migració s'hagi intensificat en els darrers anys amb un augment dels discursos d'odi, el racisme i la xenofòbia.

D'aquesta manera, les contribucions socials, polítiques i econòmiques que poden aportar les persones desplaçades a altres països són minimitzades i, fins i tot, obstaculitzades. Els debats públics, on abunda la desinformació, poden utilitzar en mesura creixent la constant expansió de les plataformes obertes per consolidar-ne una representació tergiversada, tal i com exposa l'*Informe sobre les Migracions en el Món de 2020* (Organización Internacional para las Migraciones; 2019).

El periodista turc Gülin Çavuş i la International Fact-Checking Network (IFCN) van dur a terme conjuntament un projecte (Mas, L.; 2018) centrat en analitzar la desinformació i les notícies falses relacionades amb els migrants. Les conclusions de l'anàlisi posen de manifest que els temes més comuns que es tracten són els actes delictius que duen a terme migrants, les persones migrants que s'aprofiten de les prestacions socials i la idea d'una invasió per part d'aquest col·lectiu. Això succeeix ja que habitualment s'associa els migrants amb la delinqüència, la pobresa i el terrorisme. Així doncs, sovint s'utilitza la desinformació per difondre estereotips racistes i xenòfobs que després circulen massivament per Internet i creen una imatge negativa de certs grups de persones.

El sentiment de rebuig a les persones desplaçades s'ha plasmat en casos d'intolerància, discriminació, racisme, xenofòbia i extremisme violent envers elles. Per protegir els drets i el benestar dels migrants i refugiats, és imprescindible combatre la desinformació. En aquest sentit, és molt important que la població estigui sensibilitzada i disposi de les eines adequades per desactivar les *fake news* que potencien el discurs de l'odi i la discriminació.

La fundació *por Causa* aborda temes migratoris des del periodisme de dades i el periodisme de recerca per generar un debat públic informat i de qualitat. La fundació defensa que des de l'11S, i reforçat per la crisi del 2008, es va introduir una forma d'informar caracteritzada pel discurs de l'odi. Partint de la base que aquest discurs és molt difícil de confrontar, a partir del seu projecte "Narrativas del amor" pretenen generar un discurs alternatiu a partir d'un amor fratern "que ens fa veure'ns totes per iguals, que ens uneix a les diferències, que promou la diversitat" (Rodríguez-Alarcón, L., & Velasco, V.; 2021; Pag.3).

Per la seva part, “Desactiva la xenofobia y el racismo”, un projecte de la fundació Cepaim, té com a objectiu combatre els discursos i opinions racistes i xenòfobes que circulen per les plataformes digitals i xarxes socials i que estan basats en notícies falses. Des de la plataforma es donen eines per fer front a la desinformació: un equip format per periodistes, juristes, advocats, treballadors socials i funcionaris públics dona resposta a qüestions que es plantegen i que estan relacionades amb el fet migratori i els processos d'exclusió social.

El paper dels agents verificadors també és fonamental. *Maldita Migración* és el principal fact-checker espanyol que se centra a frenar el discurs d'odi que sorgeix de la desinformació. Aquest projecte sorgeix el 2019 a partir del verificador *Maldita.es* quan s'adonen que les principals víctimes de la desinformació són les persones migrants, refugiades i/o pertanyents a minories religioses. D'aquesta manera, els informes i articles que publiquen se centren a desmentir la desinformació relacionada amb aquests col·lectius. El darrer reportatge publicat, “Extranjeras y subvencionadas: el estereotipo que dan los bulos de las mujeres musulmanas con velo” (*Maldita.es*; 2022), posa de manifest que l'estrangerització de les persones migrants a través de la desinformació acaba comportant que qualsevol acció que realitzin es converteixi en una cosa dolenta.

En l'àmbit català destaca *Verificat*, un fact-checker especialitzat en política, discurs d'odi i desinformació científica. A partir de la seva secció “Les mentides alimenten l'odi”, desmenteix les principals desinformacions que circulen a Catalunya sobre la immigració i proporciona a la ciutadania les dades bàsiques perquè pugui defensar-se de les *fake news*.

Verificat defensa que en moments de tensió social els migrants es converteixen en víctimes d'acusacions sense arguments, és a dir, de desinformació. En aquesta línia, i arran de la pandèmia de la Covid-19, l'equip de verificadors va analitzar els rumors sobre migrants que van circular per les xarxes socials durant el 2020. Va concloure que existeixen cinc mecanismes utilitzats per discriminar: generalitzar, acusar sense proves, correlacionar nacionalitat i tendència al delicte, estigmatitzar una comunitat ètnica o nacionalitat i acusar de fer mal ús de les ajudes públiques (*Verificat*; 2022).

2.4. La lluita contra la desinformació i la xenofòbia: fact-checkers i altres iniciatives

2.4.1. Fact-checkers

Davant l'actual increment de fake news, és necessari l'ús d'eines que analitzin les noves formes de creació, ampliació i circulació de la informació. Així doncs, el paper dels fact-checkers és bàsic per contrastar l'enorme volum d'informació i desinformació que circula per internet: aquests s'encarreguen de verificar la informació noticable i desmentir-ne la falsa i errònia.

Els principals fact-checkers a l'estat espanyol són Newtral, Maldita i EFE Verifica. A nivell internacional, l'organització International Fact-Checking Network (IFCN) uneix els principals verificadors.

Newtral és el mitjà pioner en fact-checking a Espanya. Va començar el 2013 verificant notícies i continguts a través de televisió (al programa El Objetivo) i xarxes socials, i posteriorment va ampliar la seva àrea de treball. Destaca el seu servei de consultes de verificació per WhatsApp, ja que aquest crea una sensació de proximitat amb la ciutadania i serveix per identificar de forma més precisa les preocupacions i les *fake news* del moment.

Newtral Educación és una de les seves estratègies per lluitar contra la desinformació que consisteix a impartir cursos i conferències en centres de formació i, així, fomentar el pensament crític. També treballa en la producció de programes i les noves narratives a les xarxes socials.

Per la seva banda, *Maldita.es* és un mitjà sense ànim de lucre que, tal com manifesta la seva consigna "periodisme perquè no te la colin" pretén dotar als ciutadans de les eines necessàries per lluitar contra la desinformació. Això ho fan a partir de tècniques de verificació, el periodisme de dades, la investigació d'hemeroteca, l'alfabetització mediàtica i les eines tecnològiques.

Aquest mitjà està compost per cinc verificadors de fets, cada un especialitzat en un camp concret, que exerceixen un control tant del discurs públic com de les *fake news*. Aquests

fact-checkers són *Maldita Hemeroteca, Maldito Bulo, Maldita Ciencia, Maldito Dato* i *Maldita Migración*.

EFE Verifica és el servei de verificació de dades de l'Agència EFE. Treballa identificant i comprovant aquells continguts d'internet i del discurs públic que poden contenir informació errònia, que s'han difós molt i que representen un perill per a l'opinió pública, i/o que aporten informació útil. A més també explica i contextualitza els esdeveniments que poden arribar a generar confusió.

Finalment, la *International Fact-Checking Network* (IFCN) és una organització que agrupa els fact-checkers de tot el món. Va ser creada el 2015 a l'escola nord-americana de periodisme Poynter Institute for Media Studies amb l'objectiu de reduir el dany causat per la desinformació i promoure un debat públic precís i equitatiu.

Supervisa les tendències sobre verificació de fets per oferir nous recursos als seus membres, contribuir al discurs públic i donar suport als projectes i les iniciatives que promoguin la responsabilitat en el periodisme. Encara que la IFCN no publica comprovacions de fets, té una secció dedicada a cobrir les tendències, els formats i les notícies relacionades amb la comprovació de fets, les *fake news* i la desinformació.

2.4.2. Altres iniciatives

També és fonamental l'existència de diferents òrgans que proporcionin els mecanismes necessaris per lluitar contra la discriminació per raó de raça o ètnia. L'estudi i l'anàlisi que permetin visibilitzar la discriminació i el discurs d'odi, les propostes d'actuació que poden sorgir d'aquests estudis i la defensa dels drets dels migrants són algunes de les iniciatives necessàries per aconseguir una societat informada on la igualtat de tracte estigui més present. A Espanya, l'Observatori Espanyol del Racisme i la Xenofòbia (OBERAXE), el Consell per a l'Eliminació de la Discriminació Racial o Ètnica (CEDRE) i la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR) tenen aquestes funcions.

L'*Observatori Espanyol del Racisme i la Xenofòbia* es constitueix "amb funcions d'estudi i anàlisi, i amb capacitat per elevar propostes d'actuació, en matèria de lluita contra el racisme i la xenofòbia" (Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia; 2022) i depèn Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions de l'Estat. Més àmpliament, s'encarrega de recopilar i analitzar la informació relacionada amb el racisme i la

xenofòbia, promoure el principi d'igualtat i de no discriminació, col·laborar amb els diferents agents vinculats amb la prevenció i lluita contra el racisme i la xenofòbia, i fer estudis i plans per aconseguir una inclusió de les persones migrants.

Des del 2020, amb la irrupció de la pandèmia de COVID-19 i davant l'augment del discurs d'odi cap a la població asiàtica, l'OBERAXE monitorea diàriament el discurs d'odi present a les xarxes socials a Espanya i publica els resultats en un butlletí bimensual. Al butlletí de monitoratge del període d'entre l'1 de març i el 30 d'abril del 2022 informa d'un augment del 27% del nombre de continguts de discurs d'odi identificats i comunicats a les xarxes socials. El discurs d'odi continua estant molt influït pels fluxos migratoris, sobretot els relacionats amb la població d'origen marroquí, i augmenten els continguts de xenofòbia contra les persones d'origen europeu, principalment per la invasió russa a Ucraïna (Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia; 2022).

Per la seva banda, el *Consell per a l'Eliminació de la Discriminació Racial o Ètnica*, depenent del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, té com a missió “promocionar el principi d'igualtat de tracte i no discriminació de les persones per origen racial o ètnic en àmbits com l'educació, la sanitat, l'accés a les prestacions, serveis socials, a l'habitatge, a l'ocupació, a la formació, etc., i en general a qualsevol bé o servei” (Consejo para la Eliminación de la Discriminación Racial o Étnica; 2021). Per tal d'aconseguir-ho, s'encarrega d'assistir les víctimes de la discriminació per origen racial o ètnic a l'hora de tramitar les reclamacions i promou mesures sobre igualtat de tracte i eliminació de la discriminació.

D'altra banda, la *Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat* treballa amb persones refugiades, migrants i apàtrides per garantir-les la protecció internacional. Descriu la seva missió com “defensar i promoure els drets humans i el desenvolupament integral de les persones refugiades, apàtrides i migrants amb necessitat de protecció internacional i/o en risc d'exclusió social” (Comisión Española de Ayuda al Refugiado; 2021). A fi d'assolir-ho, dona atenció directa als refugiats, des de l'acolliment fins a la defensa jurídica, per obtenir un reconeixement dels seus drets.

3. METODOLOGIA

3.1. Hipòtesis

Les hipòtesis plantejades a la prèvia realització de la recerca són les següents:

1. Davant una crisi humanitària es produeix un increment de la desinformació.
2. Les *fake news* difoses sobre les crisis humanitàries a l'Afganistan i Ucraïna han donat pas a discursos d'odi.
3. La desinformació relacionada amb els refugiats porta en si connotacions racistes i xenòfobes.
4. La mirada europea comporta que hi hagi un major racisme i xenofòbia cap a la població afganesa.

3.2. Objectius d'investigació

L'objectiu principal de la recerca és analitzar l'impacte de la desinformació en l'increment del racisme i la xenofòbia. Concretament, arrel de les crisis humanitàries a Afganistan i Ucraïna.

Per assolir aquest objectiu, es proposen quatre objectius més específics:

1. Estudiar la situació política i social d'Afganistan i Ucraïna.
2. Comparar el tipus de desinformació sobre la població civil i els refugiats afganesos i ucraïnesos.
3. Identificar el racisme i la xenofòbia implícits en les *fake news* difoses.
4. Constatar si la procedència d'origen dels refugiats pot condicionar un tractament informatiu diferent i/o maliciós.

3.3. Metodologia

En primer lloc, es realitza un estudi dels dos casos que posteriorment seran analitzats (Afganistan i Ucraïna). L'estudi es divideix en tres apartats diferents: el *context del país*;

la *guerra eterna*, referent als conflictes que han marcat la història recent dels dos països; i la *crisi migratòria actual*.

Seguidament, s'utilitza la tècnica d'anàlisi de contingut per analitzar el creixement de la desinformació sobre els refugiats i la població civil afganesa i ucraïnesa. D'aquesta manera, es permet analitzar les *fake news* d'una manera sistemàtica i objectiva.

S'analitzen dues mostres diferents, les quals se centren en el primer mes de conflicte d'ambdós països: en el cas afganès, es pren com a inici la retirada de l'exèrcit americà d'Afganistan el 15 d'agost de 2021; en el cas ucraïnès, la mostra comença el 24 de febrer de 2022 amb la invasió russa del país. Per tal d'efectuar l'anàlisi del contingut de les cinquanta-cinc peces de desinformació seleccionades (trenta-una sobre Afganistan i vint-i-quatre sobre Ucraïna), s'ha emprat una fitxa d'anàlisi¹ dissenyada prèviament.

Finalment, es realitza un estudi de la desinformació d'ambdós casos (Afganistan i Ucraïna). Aquest també exposa la relació que mantenen les *fake news* amb el possible increment del racisme i la xenofòbia sobre els dos grups analitzats.

3.4. Afganistan: estudi del cas i anàlisi de contingut

3.4.1. Estudi del cas:

3.4.1.1. Context del país:

La República Islàmica d'Afganistan és un país de la regió sud-oest d'Àsia. El seu territori abasta una superfície total de 652.225 km² i està administrativament organitzat en 34 províncies i 364 districtes. El Darí i Pastún són els idiomes oficials i la seva religió és la musulmana. Les principals ciutats del país són Kabul -la capital-, Kandahar, Mazar-e-Sharif, Herat, Jalalabad i Kunduz.

¹ El model de fitxa d'anàlisi utilitzat es pot consultar als Annexos, concretament a la pàgina 67.

Bandera i mapa d'Afganistan | Font: (Oficina de información diplomática Gobierno de España; 2021)

El país també destaca per ser un dels productors d'opi més grans a nivell mundial. L'Informe Mundial d'Estupefaents publicat per l'Oficina de les Nacions Unides contra les Drogues i el Delicte (United Nations Office on Drugs and Crime; 2021) va revelar que el 2020 la producció potencial d'opi era del 85% del total global. Així, el 22% de les terres agrícoles de la província de Helmand, la principal productora d'opi del país, es dediquen al cultiu de rosella d'opi.

Afganistan és un país que pateix conflictes i inseguretats prolongats, igual que desastres naturals recurrents amb els conseqüents problemes socioeconòmics. S'enfronta a una de les crisis de desplaçament més agudes del món, fet que comporta que les necessitats humanitàries siguin elevades. Segons el dinovè Informe anual de la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (Comisión Española de Ayuda al Refugiado; 2021), l'Afganistan es troba entre els cinc principals països d'origen de les persones refugiades al món. Iran i Paquistán són els països que acullen a casi el 90% de la població afganesa desplaçada.

3.4.1.2. La guerra eterna

Afganistan ha sofert guerres de manera ininterrompuda des de fa més de quaranta anys. El 1973 un cop d'estat militar avalat per l'URSS va provocar l'exili del rei d'Afganistan, amb el conseqüent esfondrament de la monarquia Durrani, i la proclamació de la

República Democràtica de l'Afganistan. Però en vista de l'autoritarisme nacionalista del president del país, Mohammed Daud Khan, i de la seva intenció de desmarcar-se de la influència de la Unió Soviètica, el 1978, es va posar en marxa una revolució d'inspiració comunista per modernitzar el país.

Aquests canvis tan dràstics, en una societat que continuava essent tradicional i islàmica, va encendre la flama de les revoltes. Davant el temor del govern soviètic que l'Afganistan caigués en mans d'un règim islamista o prooccidental, el 27 de desembre de 1979 les tropes soviètiques van entrar al país i en van prendre la capital, Kabul.

Malgrat el bon començament de la invasió, que s'estendria durant deu anys, l'URSS va haver de fer front a un escenari complicat amb desercions i motins. La insurgència va comptar amb el finançament i el suport armamentista de potències externes, entre les quals destacava el dels Estats Units.

A partir del 1986 l'esgotament de les tropes soviètiques era cada cop més visible, fins que entre el 1987 i el 1989 es va produir la seva retirada del territori afganès. Això, però, no va comportar la fi de la confrontació, sinó que va donar lloc a una guerra civil entre les guerrilles afganeses, anomenades mujahidins.

La guerra va esgotar el país, que va ser testimoni de l'aparició i ràpid creixement dels talibans, substantiu que significa “estudiants” en paixtu.

El 1996, la facció dels talibans va capturar Kabul i va establir un govern fonamentalista, ja que aquest estava basat en la seva interpretació extrema de la llei islàmica. En aquesta època, Osama bin Laden, antic finançador dels mujahidins i els talibans, es va assentar amb el seu moviment Al-Qaeda a l'Afganistan.

El règim talibà va ser enderrocat a finals del 2001 per la invasió impulsada pels Estats Units després que els talibans es neguessin a lliurar els autors dels atemptats de l'11-S.

Cap a mitjans de desembre les tropes estatunidenques havien expulsat del poder els talibans i van començar a establir bases militars a les principals ciutats de l'Afganistan. No obstant això, la majoria dels líders talibans i d'Al-Qaida no van ser capturats, ja que es van refugiar al Pakistan.

L'operació va ser reemplaçada el 2003 per la Força Internacional d'Assistència per a la Seguretat (ISAF), una missió multinacional liderada per l'OTAN.

El gener del 2004, el president del govern transitori, Hamid Karzai, va signar la nova Constitució del país que va establir que l'Afganistan era una República Islàmica, independent, unitària i indivisible. Les primeres eleccions presidencials van tenir lloc a l'octubre, i Karzai va ser elegit president. Malgrat que semblava que Afganistan s'estava convertint en un Estat democràtic, van persistir tant l'ocupació militar com l'amenaça talibana.

L'abril del 2021, Joe Biden, president dels Estats Units, va anunciar la retirada de les tropes d'Afganistan: "És hora de posar fi a la guerra més llarga dels Estats Units. És hora que les tropes nord-americanes tornin a casa" (U.S. Department of Defense; 2021), defensava Biden.

3.4.1.3. Crisi migratòria actual

Des de l'anunci de la retirada de les tropes estatunidenques d'Afganistan, les diferents capitals de província van anar caient ràpidament en mans dels talibans, deixant així un govern fràgil. Finalment, el 15 d'agost els talibans van aconseguir el control de Kabul, reprenent el poder d'Afganistan després de vint anys. Amb la conquesta de la capital, Ashraf Ghani, president de l'Afganistan, va fugir del país.

Mentre els talibans s'assentaven al poder, el pànic s'apoderava de la ciutat i els afganesos intentaven desesperadament fugir del país. L'evacuació de diplomàtics internacionals i afgans col·laboradors es va convertir en un assumpte prioritari de les potències internacionals que estaven desplegades al país. Aquestes evacuacions van ser caracteritzades per escenes caòtiques en què milers d'afganesos, que arribaven des de totes les regions del país, es concentraven als afores de l'aeroport de Kabul.

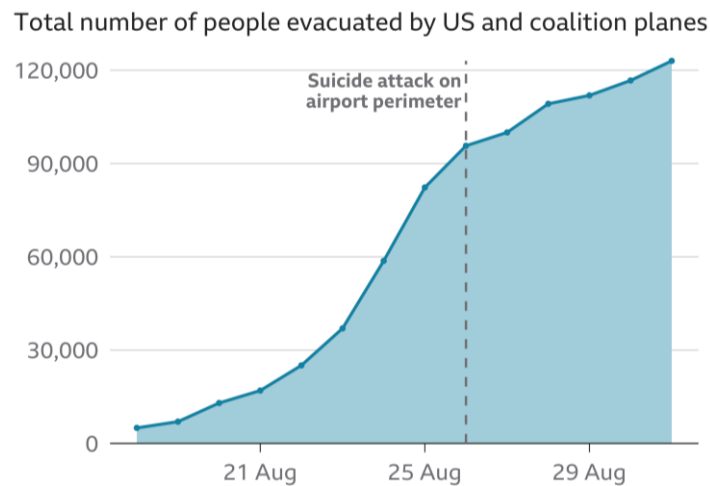
Afgans intentant entrar a l'aeroport de Kabul | Font: (Reuters; 2021)

El 30 d'agost els Estats Units va retirar d'Afganistan les últimes tropes, fet que confirmava la conquesta del país per part dels talibans. Aquests últims van sortir en caravana a celebrar la victòria i mostrar el seu poder exemplificat amb armes i banderes. En vista de les possibles retallades de drets fonamentals que comportaria l'arribada al poder del nou govern, imatges de dones manifestant-se als carrers també van ser difoses pels mitjans de comunicació internacionals.

Dones afganeses reivindicant els seus drets en una manifestació a Kabul | Font: (NPR; 2021)

En total, més de 120.000 civils van ser evacuats per les forces internacionals (The White House; 2021), entre els quals hi havia personal de les diferents ambaixades, aliats i socis, i afganesos que havien treballat amb les potències internacionals.

Nombre total de persones evacuades des de l'aeroport de Kabul

| Font: (The Visual Journalism Team; 2021)

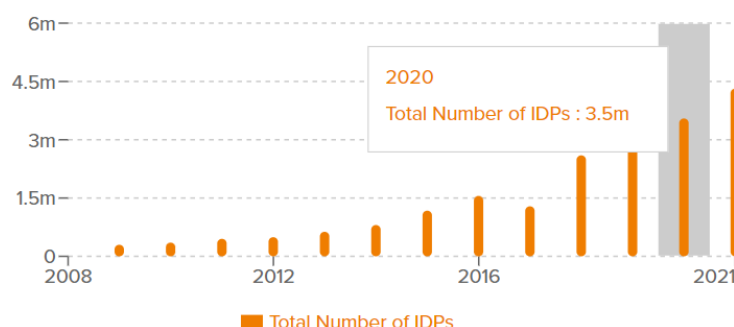
Per la seva banda, Espanya va evacuar 1.898 afganesos (Reuters; 2021) que havien treballat amb països occidentals, les Nacions Unides o la Unió Europea.

El desplaçament és una estratègia de supervivència comuna per a moltes persones a l'Afganistan, sobretot per fer front a les catàstrofes naturals i al conflicte. Al llarg del 2021 la situació humanitària dins l'Afganistan es va deteriorar, fet ha comportat importants conseqüències per als més vulnerables de la població i milers d'afganesos s'han hagut de traslladar a països veïns o a altres zones del país. Segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, actualment 2.069.703 refugiats afganesos es troben a Iran, Pakistan, Tadjikistan, Uzbekistan i Turkmenistan (United Nations High Commissioner for Refugees; 2022).

Al mateix temps, milions de persones estan fugint de les capitals de província. Segons el Centre de Seguiment del Desplaçament Intern (IDMC, en les seves sigles en anglès), 4,3 milions d'afganesos (Independent Data Monitoring Committee; 2022) es van haver de desplaçar internament a causa del conflicte i la violència l'any 2021. Aquestes dades mostren l'increment del nombre de persones desplaçades a conseqüència del conflicte en curs, tenint en compte que el 2020 la xifra era de 3,5 milions (Independent Data Monitoring Committee; 2022).

4.3m

Total Number of IDPs ⓘ (As of end of 2021)

Nombre de persones desplaçades internament a l'Afganistan entre 2008 i 2021

| Font: (IDMC; 2022, 18 maig)

3.4.2. Creixement de les *fake news* sobre els refugiats i població civil afgana: anàlisi de contingut

A partir de la metodologia d'anàlisi de contingut, s'examinarà el creixement de la desinformació relacionada amb els refugiats i la població civil afganesa.

La mostra és un recull de les *fake news* referents als afganesos i afganeses durant el primer mes en què els talibans aconseguixen el control de Kabul. Està composta per 31 notícies falses difoses entre el 15 d'agost de 2021 (data en què els talibans arriben al poder) i el 15 de setembre del mateix any. Aquestes han estat desmentides per tres fact-checkers: Maldita.es i EFE Verifica, dos dels principals verificadors de fets en l'àmbit espanyol; i AFP, la principal organització mundial de verificació de fets que, per tant, proporciona a la mostra una perspectiva més internacional.

Per tal d'analitzar les trenta-cinc *fake news*, s'ha seguit una fitxa d'anàlisi prèviament dissenyada.

3.4.2.1. Fitxes d'anàlisi

Les fitxes d'anàlisi estan compostes per vuit seccions diferents, algunes de les quals són de selecció d'una o varies de les respostes ja proposades, mentre que d'altres requereixen una resposta escrita.

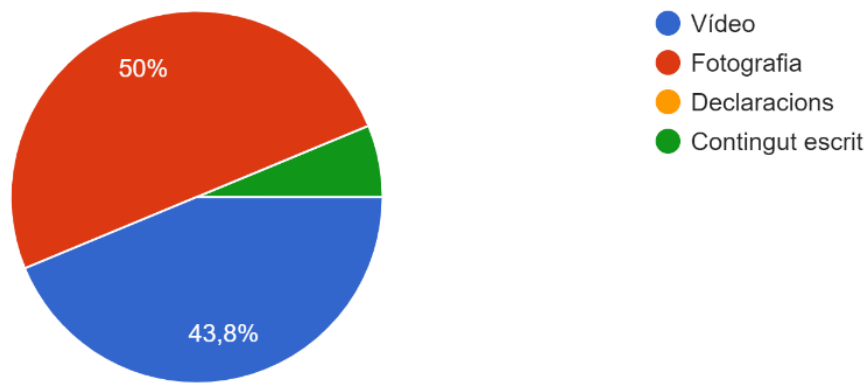
La primera secció serveix per enumerar les notícies analitzades segons el moment de publicació, de tal manera que la mostra segueixi un ordre cronològic. En la segona es presenta un titular -d'elaboració pròpia- que desmenteixi la *fake new* analitzada, seguida de la data de publicació d'aquesta i d'una descripció del seu contingut. Les tres següents seccions són de selecció sobre el tipus de format en què es presenta la desinformació (vídeo, fotografia, declaracions o contingut escrit), el o els fact-checkers que l'han desmentit (AFP, Maldita.es i/o EFE Verifica) i el tipus de desordre informatiu que la presenta (sàtira, falsa connexió, contingut enganyós, context fals, contingut impostor, contingut manipulat o contingut fabricat). Finalment, hi ha un apartat per explicar, si s'escau, alguna característica rellevant de la *fake new*.

3.4.2.2. Descripció dels resultats

El contingut de la mostra és divers, però en general hi ha diversos temes que es repeteixen i permeten agrupar les peces en diferents grups. El més gran d'aquests tracta del detriment dels drets de les dones, amb vuit imatges que han estat manipulades o tretes del context original i que presenten execucions, subhastes, encadenaments i embarassos de dones i nenes. Un altre grup de peces força gran, concretament de set imatges, mostren execucions de civils. També destaquen dues notícies falses que plategen una societat en contra dels homosexuals i dels cristians.

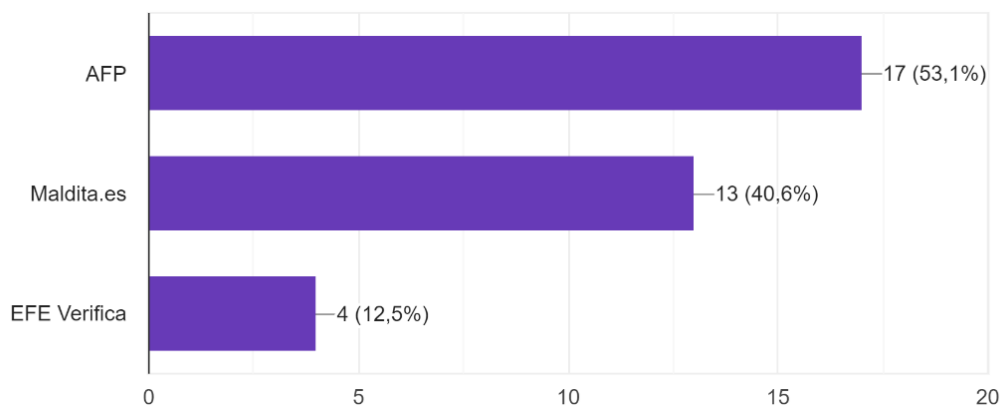
D'altra banda, quatre peces més fan ressò d'escenes de caos i desesperació a l'aeroport de Kabul (afganesos escalant avions o caient d'ells, explosions a les infraestructures de l'aeroport i avions massa plens de ciutadans que intenten fugir); mentre que unes altres tres afirmen que s'han produït dues manifestacions pels drets de les dones i s'han realitzat obres reivindicatives en contra de l'arribada al poder dels talibans. Contrari a aquest últim grup de *fake news*, dues peces mostren civils celebrant la presa de poder dels talibans. Destaca també la mala imatge que s'intenta mostrar dels refugiats afganesos, els quals són presentats com a terroristes. El darrer grup de peces de desinformació és el que amb les seves imatges s'intenta apel·lar a les emocions (un home que porta una nena en braços mentre passeja per un carrer en runes i nens en zones de conflicte).

En relació al format en què es presenten les *fake news* analitzades, la fotografia n'és el majoritari, ja que la meitat d'elles estan presentades en aquest format. A aquest el segueix el vídeo (43,8%) i, amb menys presència, el contingut escrit (6,2%). Cap de les peces està presentada a partir de declaracions.

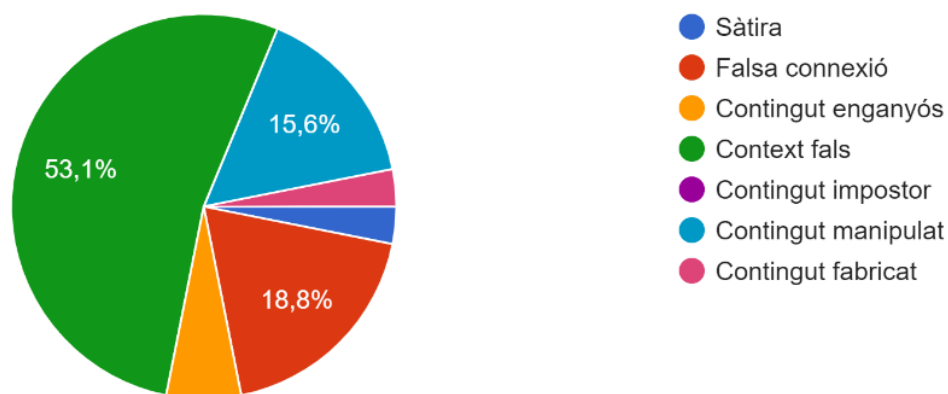
Tipus de format de les *fake news* analitzades | Font: Elaboració pròpia

En el període analitzat, AFP és el fact-checker que més notícies ha desmentit, concretament un 53,1% d'elles. Maldita.es n'ha refutat un percentatge també força elevat (40,6%), mentre que EFE Verifica tan sols n'ha desmentit el 12,5%.

Fact-checkers que han desmentit la informació | Font: Elaboració pròpia

Finalment, el següent gràfic mostra quins són els desordres informatius freqüents. El context fals és el més recurrent (53,1%), seguit per la falsa connexió (18,8%) i el contingut manipulat (15,6%). El contingut enganyós està present en el 6,3% de les notícies, mentre que contingut fabricat i la sàtira ho estan en un 3,1%. En aquesta mostra, no hi ha cap exemple de contingut impostor.

Tipus de desordre informatiu | Font: Elaboració pròpia

3.4.2.3. Anàlisi dels resultats

Imatges que afirmen ser d'Afganistan durant el primer mes de l'arribada al poder dels talibans han inundat les xarxes socials. No obstant això, moltes d'aquestes en realitat són antigues o no s'han pres al país, és a dir, es difonen amb un fals context i no guarden relació amb la situació viscuda a l'Afganistan entre el 15 d'agost i el 15 de setembre de 2021. També trobem exemples d'imatges manipulades i de continguts fabricats, fet que preocupa perquè aquests desordres informatius comporten un alt grau d'intencionalitat d'enganyar per part de l'autor.

Tenint en compte els tipus de desinformació i les narratives que es plantegen, la finalitat de les *fake news* ha estat captar l'atenció de l'audiència amb continguts altament emocionals que, en general, mostren una imatge negativa d'Afganistan. Alguns d'aquests continguts exploten la reputació que ja tenien els talibans, considerats violents particularment envers les dones. En aquest sentit, s'han difós multitud de desinformacions sobre execucions i encadenaments.

Les imatges i comentaris difosos també relacionen la nacionalitat afganesa amb el terrorisme i, d'aquesta manera, propicien el racisme i la xenofòbia envers aquestes persones. Fotografies manipulades digitalment per tal d'afegir armes de foc a les pertinences dels refugiats o bé missatges afirmant que "estem portant a Europa un problema potencial" perquè "quants estan adoctrinats al terrorisme?" en són alguns exemples.

A més, es correlaciona ser afgà amb influenciar en el detriment dels drets dels homosexuals i de les dones i es generalitzen les mostres de suport cap als talibans.

D'altra banda, s'utilitza la desinformació habitual sobre situacions concretes de desesperació relacionades amb l'evacuació a l'aeroport de Kabul i imatges sensacionalistes, sobretot aquelles que mostren nens sofrint, per tal d'aconseguir més visualitzacions i una opinió pública en contra del règim.

3.5. Ucraïna: estudi del cas i anàlisi de contingut

3.5.1. Estudi del cas:

3.5.1.1. Context del país:

Ucraïna és un estat de l'Europa de l'Est. El seu territori abasta una superfície total de 603.550km² i està administrativament organitzat en 24 províncies i la República Autònoma de Crimea. Les principals ciutats del país són Kíev -la capital-, Donetsk, Dnipro, Khàrkiv, Odessa i Zaporójie. La religió majoritària és la cristiana ortodoxa i el país està constituït com una República, per la qual cosa el president n'és el cap d'estat.

Bandera i mapa d'Ucraïna | Font: (Oficina de información diplomática Gobierno de España; 2021)

En 1991 es va dissoldre la Unió Soviètica i Ucraïna va passar a ser una de les quinze repúbliques independents que abans formaven part de l'URSS. Actualment, la política exterior d'Ucraïna aposta per Europa, especialment per la integració a la Unió Europea i l'OTAN. Aquesta mirada proeuropea es va intensificar sobretot després que Crimea s'annexionés a Rússia il·legalment i que Donetsk i Lugansk s'autoproclameessin Repúbliques Populars.

Des de l'inici de la invasió russa d'Ucraïna, el país s'enfronta a una de les majors crisis de refugiats d'Europa des de la Segona Guerra Mundial.

3.5.1.2. La guerra eterna

En 1991 es va dissoldre la Unió Soviètica i Ucraïna va passar a ser una de les quinze repúbliques independents que abans formaven part de l'URSS.

El país comença a aproximar-se a Europa, cosa que Rússia veu com una amenaça. Això va conduir a què el novembre de 2013, Víktor Yanukóvich, president d'Ucraïna, suspengués la firma d'un tractat d'associació amb la Unió Europea sota les pressions de Rússia. Els ucraïnesos proeuropeus van sortir als carrers a protestar i es van esclatar les revoltes de l'Euromaidan contra el Govern ucraïnès per exigir una major integració europea. Davant la indignació ciutadana, el president prorus Víktor Yanukóvich va fugir a Rússia, i es va instaurar un govern prooccidental.

El març de 2014 es va realitzar un referèndum a Crimea que conduí a la seva annexió a Rússia. És un territori molt important per Rússia, tant històricament com geoestratègicament. Tot i que el referèndum es considerarà il·legal tant per Ucraïna com per gran part de la comunitat internacional, després de l'annexió de Crimea la popularitat del president rus, Vladimir Putin, es va incrementar notablement.

Al maig d'aquell mateix any també es van celebrar referèndums sobre l'escissió d'Ucraïna a Donetsk i Lugansk, territoris on la població és majoritàriament russa, igual que a Crimea. Tots dos es van autodeclarar "Repúbliques Populars" i, una vegada més, ni Ucraïna ni la comunitat internacional van reconèixer-ne la legitimitat. Això va provocar un conflicte armat entre els prorussos i el poder central i, malgrat la signatura dels acords de Minsk el 2015 per posar fi al conflicte armat, aquest ha continuat sent un territori de confrontació entre els dos països.

A mitjans de 2019 Europa imposa sancions a Rússia i reclama la pau. No obstant això, és una situació complexa perquè part del gas rus que consumeixen els països europeus passa per Ucraïna. Aquell desembre, Volodímir Zelenski, el nou president ucraïnès, i Putin acorden reprendre el procés de pau a Ucraïna.

Entre gener i abril del 2021, Rússia comença a traslladar tropes a les seves fronteres amb Ucraïna i a la península de Crimea. Davant d'aquesta situació i per tal d'acabar amb la guerra a l'oest del país, el president ucraïnès demana accelerar l'ingrés a l'OTAN. Per la seva banda, el president rus defensa que no hi poden haver més moviments d'expansió de l'OTAN cap a l'est.

El 18 de gener de 2022 Rússia envia tropes a Bielorrússia i comença a efectuar maniobres a les fronteres ucraïneses. Malgrat que Putin repetia que no envairia Ucraïna, els principals líders polítics internacionals manifesten la seva preocupació per una possible invasió russa.

El 21 de febrer Putin reconeix la independència de les regions prorusses ucraïneses de Donetsk i Lugansk i ordena l'enviament de tropes russes a la zona. Tant la Unió Europea com els Estats Units condemnen el moviment i anuncien la posada en marxa de sancions per a Rússia.

Finalment, el 24 de febrer anuncia l'inici de les operacions militars, i així comença la gran ofensiva contra Ucraïna.

3.5.1.3. Crisi migratòria actual

El que al principi havia de ser una “operació militar especial” per desmilitaritzar Ucraïna, però no per ocupar-la ni amb la intenció d'atacar civils, no va trigar gaire a convertir-se en un conflicte armat.

Mentre part de la població ucraïnesa va decidir desplaçar-se a altres zones del país considerades més segures, d'altres intentaven arribar als diferents països de la Unió Europea on poder trobar protecció i ajuda. Una altra part dels ucraïnesos va decidir quedar-se al país i cercar refugi tant als espais antiaeris habilitats com al metro o altres espais sota terra.

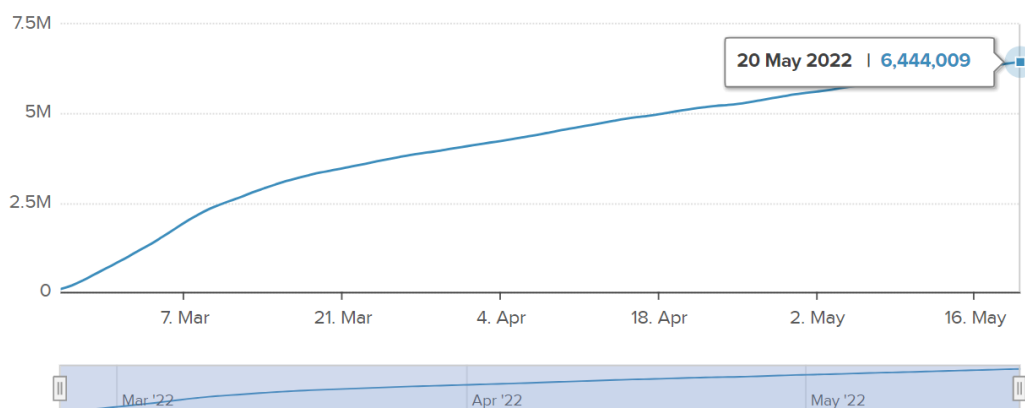

Ucraïnesos descansant al metro de Kiev | Font: (AP; Morenatti, E.; 2021)

La crisi humanitària va augmentar a gran velocitat i durant la primera setmana del conflicte un milió de persones ja havien fugit del país. “En només set dies hem estat testimonis de l'èxode d'un milió de refugiats d'Ucraïna a països veïns” (Grandi, F.; 2022), informava el dos de març l'Alt Comissionat de l'ONU per als Refugiats (ACNUR), Filippo Grandi.

En relació amb els ucraïnesos que es van quedar, Grandi va demanar l'alto el foc perquè els ciutadans poguessin ser atesos: “Per molts milions més, dins d'Ucraïna, és hora que les armes callin, perquè es pugui brindar assistència humanitària que salvi vides” (Grandi, F.; 2022). El vuitè dia de guerra, les delegacions de Rússia i Ucraïna acordaren establir corredors humanitaris. Tot i saber que sense aquests milers de civils queden atrapats en zones de conflicte i no poden rebre ajuda humanitària, els corredors han estat caracteritzats per funcionar de forma inconsistent a causa dels atacs i bloquejos de Rússia.

La guerra a Ucraïna ha provocat la crisi de refugiats més gran patida a Europa des de la Segona Guerra Mundial. En tan sols tres mesos, l'escalada del conflicte ha obligat la població a travessar les fronteres cap als països veïns. L'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats estima que en aquest període més de 6 milions de refugiats han fugit d'Ucraïna (United Nations High Commissioner for Refugees; 2022). Davant l'emergència i la magnitud de la crisi humanitària viscuda a Ucraïna, la comunitat internacional ha respòs amb una gran acollida dels refugiats.

Nombre de refugiats ucraïnesos per data | Font: (UNHCR; 2022, febrer 24 – 2022 maig 20).

Tenint en compte que els homes estan obligats a lluitar, l'èxode d'ucraïnesos està compost majoritàriament per dones, nens i persones grans. Com a conseqüència d'això, aquests desplaçaments han deixat moltes famílies partides.

A més dels ucraïnesos que busquen protecció a altres països, segons l'Oficina de les Nacions Unides per a la Coordinació d'Assumptes Humanitaris hi ha almenys 8 milions de desplaçats interns. La majoria, 2,9 milions, han fugit cap a l'oest (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs; 2022).

La majoria d'ucraïnesos es refugien de la guerra a l'oest el país

| Font: OCHA; 2022, febrer 24 – 2022 maig 22)

3.5.2. Causes del creixement de les fake news sobre els refugiats i població civil ucraïnesa: anàlisi de contingut

A partir de la metodologia d'anàlisi de contingut, s'examinarà el creixement de la desinformació relacionada amb els refugiats i la població civil ucraïnesa.

La mostra és un recull de les *fake news* referents als ucraïnesos i ucraïneses extretes de la pàgina web *#UkraineFacts* (International Fact-Checking Network; 2022), la qual ha estat elaborada per la International Fact-Checking Network . Tot i que *#UkraineFacts* té una gamma molt més extensa de notícies falses, les 27 seleccionades per aquesta mostra són aquelles que han estat difoses entre el 24 de febrer (data d'inici de la invasió) i el 24 de març de 2022, i que tan sols fan referència a la població civil i els refugiats. D'altra banda, han estat trenta-nou fact-checkers diferents els utilitzats per desmentir la desinformació.

Per tal d'analitzar les vint-i-set *fake news*, s'ha seguit una fitxa d'anàlisi prèviament dissenyada.

3.5.2.1. Fitxes d'anàlisi

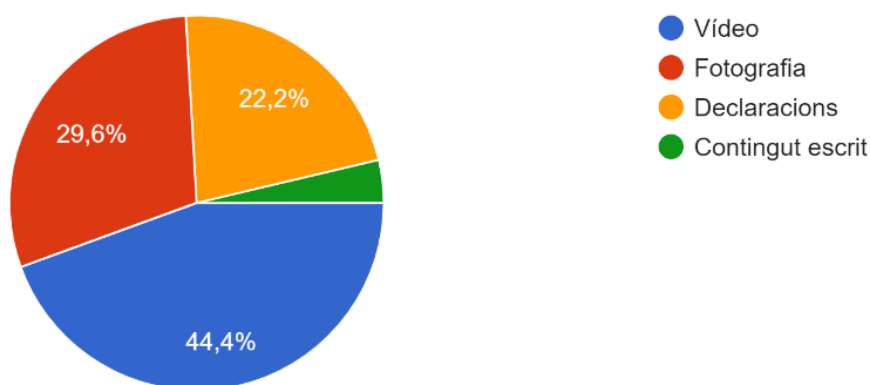
Les fitxes d'anàlisi comparteixen la mateixa estructura que les usades en la mostra de la població civil i refugiats afganesos. El sisè apartat és l'únic que canvia respecte a la mostra anterior, ja que en aquest cas hi ha més verificadors proposats i aquests majoritàriament internacionals (Doğruluk, Ellinika Hoaxes, Fact Crescendo, AFP, Verify SY, Newschecker, BOOM, Open.online, Rumor Scanner, The Quint, Maldita.es, Facta News, EFE Verifica, NewsMobile, Chequeado, Polígrafo, Aos Fatos, Agência Lupa, Knack, Delfi, Mala Espina Check, Rumor Scanner, Istinomer, Teyit.org, Demagog, Raskrinkavanje.ba, Re:Baltica, FACTLY, Faktyoxla.info, Full Fact, Raskrinkavanje.me, Vishvas News, GhanaFact, Myth Detector, The Logical Indian, LeadStories, Factcheck.ge, Faktograf.hr i dpa-factchecking.com).

3.5.2.2. Descripció dels resultats

El contingut de les notícies falses és divers, tot i que la majoria es poden dividir en quatre grups generals. Les imatges i vídeos emotius són els que conformen el més gran: deu de les vint-i-set peces pretenen mostrar (falsament) comiats de famílies, escenes de caos

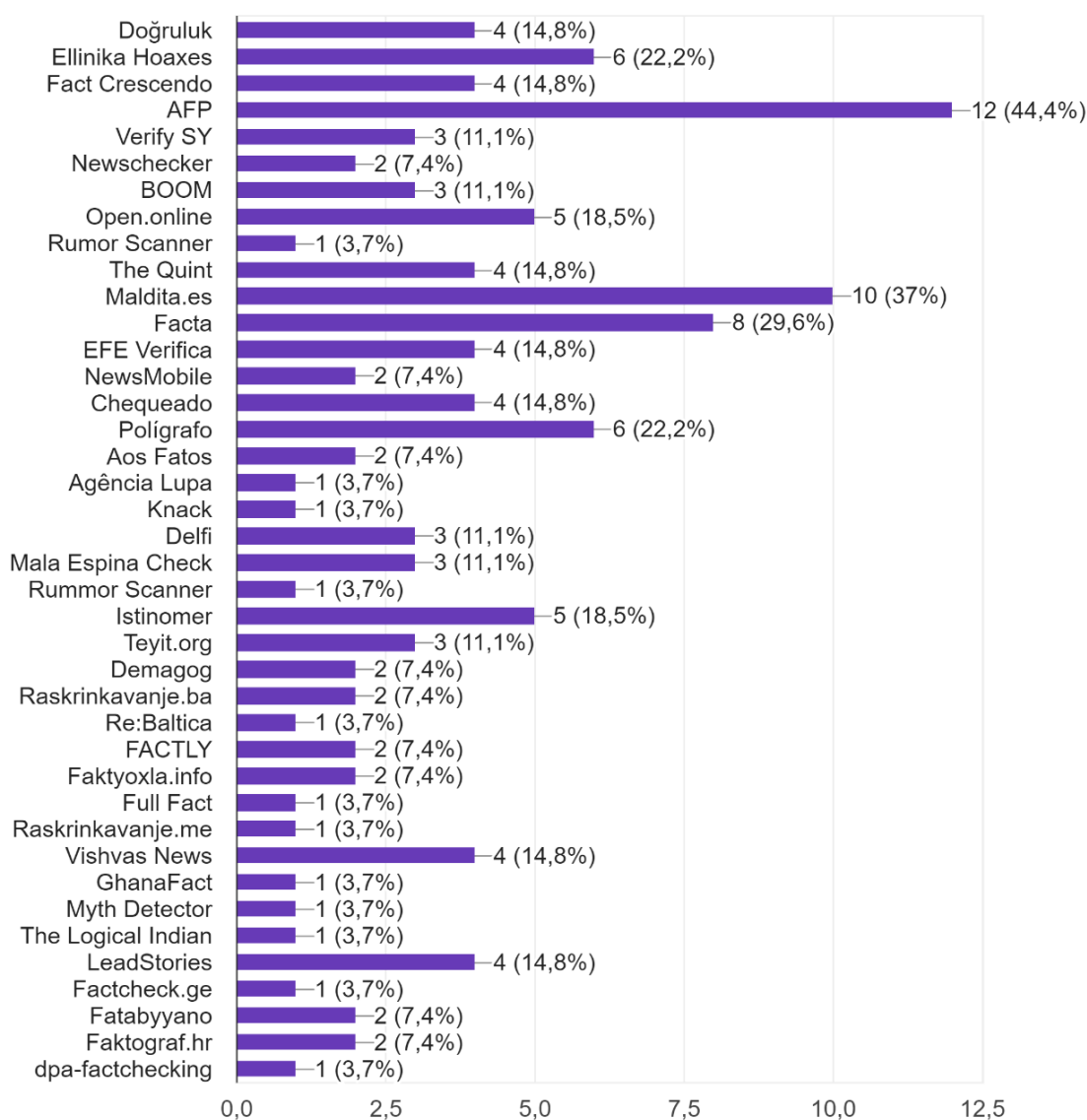
quan els ucraïnesos busquen refugi, infants ferits, persones en estat de vulnerabilitat o el poble mostrant fe. El següent grup fa referència a l'exèrcit i, majoritàriament, se n'intenta donar una mala imatge: soldats bloquejant les vies de fugida dels civils o utilitzant-los com a escut humà, ideologies neonazis i ús de nens a l'exèrcit; la resta de *fake news* tracten temes com l'adhesió d'esportistes a l'exèrcit, la suposada primera dona pilot o explicacions per combatre. Tan sols dues notícies fan ressò dels refugiats ucraïnesos; aquestes, però, n'intenten crear una mala opinió, ja que es parla d'agressions de refugiats ucraïnesos cap a ciutadans dels països d'acollida. Destaquen dos vídeos que suposadament han falsejat la imatge de la guerra amb l'ús de falsos cadàvers i rodatges televisius. La resta de les *fake news* parlen de temes més diversos com el segrest de vehicles de guerra, subhastes per ajudar els nens ucraïnesos o tancs apedregats.

Pel que fa al format en què es presenten les notícies falses analitzades, el vídeo n'és el majoritari, ja que un 44,4% d'elles estan presentades en aquest format. A aquest el segueix la fotografia (29,6%) i les declaracions (22,2%). Tan sols una peça ha estat presentada a partir de contingut escrit.

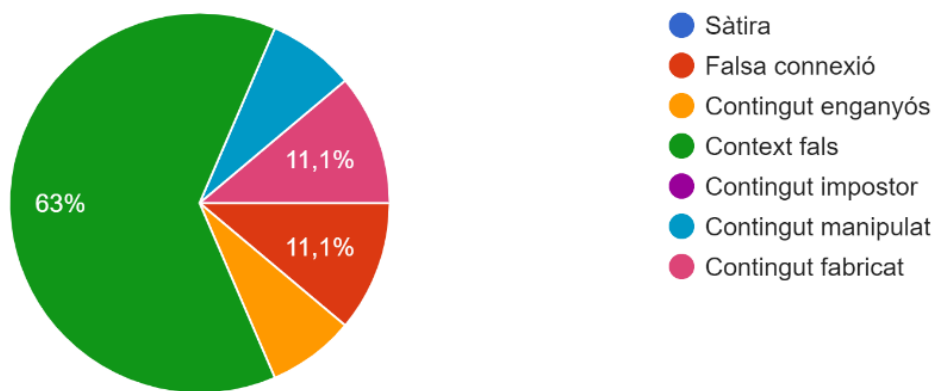
Tipus de format de les *fake news* analitzades | Font: Elaboració pròpia

El 44,4% de les peces de desinformació han estat desmentides pel verificador de dades AFP; s'ha de tenir en compte que aquest és el que ha desacreditat la majoria de les notícies perquè engloba diferents fact-checkers internacionals. Maldita.es i l'italià Facta News són els altres verificadors que més notícies han desmentit, 37% i un 29,6% respectivament. El següent gràfic mostra la quantitat de notícies refutades per la resta de verificadors de dades.

Fact-checkers que han desmentit la informació | Font: Elaboració pròpia

Finalment, el següent gràfic mostra quins són els desordres informatius més utilitzats. Com es pot observar, les notícies amb un context fals (63%) són les més recurrents, seguides per la falsa connexió i el contingut fabricat (11,1% ambdues). El contingut manipulat i el contingut enganyós són els desordres informatius menys presents en la mostra analitzada, tan sols apareixen en un 7,4% de les peces respectivament; pel que fa a la sàtira i el contingut impostor, no trobem cap exemple d'aquests desordres.

Tipus de desordre informatiu | Font: Elaboració pròpia

3.5.2.3. Anàlisi dels resultats

Les publicacions que tergiversen les imatges analitzades i les diferents declaracions formen part d'una sèrie d'afirmacions inexactes sobre Ucraïna que s'han difós per Internet després de la invasió russa.

Les fotografies i vídeos en un context fals són el desordre informatiu més comú en el cas ucraïnès, igual que abans ho havia estat en altres conflictes i crisis humanitàries. Malgrat no comportar un grau molt elevat d'intencionalitat d'enganyar, és molt freqüent trobar imatges antigues que es facin passar per actuals o que es localitzin malament.

Les troballes principals sobre la desinformació relacionada amb Ucraïna indiquen que les narratives transmeses són variades. Malgrat això, es poden diferenciar aquelles *fake news* que, d'alguna manera, serveix com a eina de propaganda russa, d'aquelles que presenten els ucraïnesos i el seu país com les víctimes de la guerra.

D'una banda, s'intenta presentar l'estat, els mitjans i l'exèrcit ucraïnès com els "dolents de la història" amb *fake news* que afirmen que s'estan manipulant les imatges amb motius propagandístics o que els soldats actuen en contra del benefici dels civils. També es pretén donar una mala imatge tant dels ucraïnesos que continuen al país com dels refugiats, i diverses desinformacions recalquen que exerceixen una resistència violenta o una mala integració als països d'acollida on es produeixen agressions a la població. D'altra banda, s'utilitzen *fake news* amb un contingut altament emocional: a partir de missatges que inspiren patriotisme i d'imatges sensacionalistes es vol aconseguir una opinió pública que doni suport a Ucraïna.

3.6. El mateix drama, diferent desinformació: desinformació demolidora per Afganistan i desinformació propagandística per Ucraïna

Amb l'arribada al poder dels talibans milers d'afganesos van haver de fugir del país. Les evacuacions i peticions d'asil van estar acompanyades de desinformació que majoritàriament intentava aprofitar l'atenció que una crisi humanitària ja suscita entre el públic per incrementar prejudicis existents anteriorment. D'aquesta manera, bona part dels missatges que transmeten aquestes *fake news* correlacionen el país amb el terrorisme i el masclisme. Acompanyant aquesta desinformació, van circular per les xarxes molts missatges xenòfobs de la índole "por em fa quan arribin a Espanya". No obstant això, els missatges racistes i xenòfobs difosos per alguns polítics són els que preocupen més, ja que aquestes figures són conegudes i tenen una gran influència en la societat. El secretari general de Vox, Javier Ortega Smith, va publicar un vídeo al seu compte de Twitter on exigia "que els possibles asils polítics que se sol·licitin i acceptin a la UE tinguin les garanties que no vinguin infiltrats terroristes" (J. Ortega Smith; 2021). Per la seva banda, el dirigent d'aquest mateix partit polític, Santiago Abascal, defensava que els afganesos haurien de ser acollits als països musulmans, ja que no creia que haguessin de ser "els europeus els que pateixin les conseqüències" (S. Abascal; 2021).

Mesos més tard, Ucraïna pateix també una crisi humanitària que porta a milers de ciutadans a demanar asil als països europeus. La desinformació al voltant de la guerra entre Rússia i Ucraïna s'ha convertit principalment en una eina de propaganda d'ambdós països. En aquest cas, però, les *fake news* no són propenses al racisme ni estan acompanyades de missatges xenòfobs.

Tant la població afganesa com la ucraïnesa han necessitat urgentment protecció internacional en el darrer any, però la proximitat geogràfica, cultural i social d'Ucraïna ha instaurat una política de fronteres obertes pels refugiats d'aquest país. La desinformació, juntament amb el racisme i la xenofòbia que poden sorgir d'aquesta, són els responsables que la societat vegi d'una manera tan diferent dos col·lectius que, d'igual forma, fugen d'un conflicte.

4. CONCLUSIONS

Diàriament, som testimonis d'un extens ventall de desinformació que circula facilitada tant pels mitjans de comunicació tradicionals, les xarxes i plataformes socials com pels partits polítics, especialment els d'ultradreta. Els mateixos ciutadans en són transmissors virals, moltes vegades sense ser-ne conscients. És així donat que l'actual ecosistema informatiu, caracteritzat per un poc control de la qualitat del contingut, un fàcil accés per tothom, i una difusió sense límits i a gran velocitat, s'ha convertit en un entorn propici per la creació i propagació de desordres informatius.

Dins d'aquesta allau informativa, les *fake news* distorsionen la realitat amb finalitats diverses que poden generar un gran impacte negatiu en el discurs públic i conduir a episodis de discriminació i intolerància. Per desactivar la desinformació basada en discursos d'odi, és important no reproduir continguts estereotipats i contrastar totes les fonts i continguts informatius abans de difondre'ls i/o compartir-los.

Així doncs, seria desitjable assolir un augment dels professionals i els mitjans en verificació, una millor difusió i màrqueting d'aquests mitjans, i una major educació i sensibilització de la ciutadania. En aquest sentit, el paper dels fact-checkers és fonamental per contrastar i filtrar els continguts verídics i, així, evitar la propagació dels que no ho són. Per la seva banda, la ciutadania, formada en un esperit crític, pot contribuir al debat públic amb coneixement de causa i prendre decisions a partir d'informació veraç i contrastada.

Malauradament, encara ens trobem lluny d'aconseguir una victòria en la lluita contra la desinformació, el racisme i la xenofòbia. Els resultats d'aquest treball així ho confirmen i, tal com es plantejava en les hipòtesis inicials, és davant d'una crisi humanitària on ens és més difícil centrar esforços a contrastar la informació, la població afectada és més vulnerable i es produeix un increment de la desinformació². Així ha passat a l'Afganistan i Ucraïna, dos països que en el darrer any han vist com el conflicte, present des de feia anys, s'ha agreujat fins al punt de conduir-los cap a unes crisis humanitàries que, al mateix temps, han portat grans moviments migratoris. Malgrat que el desplaçament és

² Es confirma la primera hipòtesi del treball

una estratègia de supervivència per la població d'ambdós països, la desinformació relacionada amb els refugiats porta en si connotacions racistes i xenòfobes³.

D'altra banda, cal destacar que existeix un biaix de confirmació des del punt de vista europeu. Aquest biaix, inherent a la condició humana, fa que tendim a seleccionar la informació que reafirma les nostres creences prèvies i/o tendències sociopolítiques, per la qual cosa, alimenta els prejudicis racistes i xenòfobs. És el que ha passat amb la població afganesa, relacionada directament amb el terrorisme, el masclisme i la violència⁴. Així doncs, les *fake news* difoses sobre la crisi humanitària a l'Afganistan han donat pas a discursos d'odi. No obstant això, en el cas d'Ucraïna aquest biaix de confirmació comporta una visió acrítica i la desinformació s'utilitza com una arma propagandística. Per tant, la segona hipòtesis plantejada es desmenteix, ja que les *fake news* difoses sobre les crisis humanitàries a l'Afganistan i Ucraïna tan sols han donat pas a discursos d'odi en el cas afganès⁵.

Finalment, introduir un element més de reflexió. El Consell per a l'Eliminació de la Discriminació Racial o Ètnica, el desembre de 2020, publicava un informe sobre la percepció de la discriminació per origen racial o ètnic per part de les seves potencials víctimes. Aquest informe situa majoritàriament l'origen en alguns grups minoritaris (en un 45,7%), en els mitjans de comunicació (32%), en el públic general (en un 25,7%) i, en un 15,9%, en alguns partits polítics (Consejo para la Eliminación de la Discriminación Racial o Étnica; 2020). Preocupa especialment que gairebé un terç dels enquestats percep als mitjans de comunicació com a agents de discriminació racial o ètnica ja que, lligat al fet que els desordres informatius estan soscavant la confiança del públic tant en la informació com en els mitjans, es pot posar en entredit la professió periodística. Tenint en compte això, l'esforç per canviar aquesta tendència d'opinió pot repercutir favorablement no només en la reputació de mitjans i professionals, sinó també en les conseqüències negatives que la desinformació pot comportar en col·lectius vulnerables com els que s'han analitzat.

³ Es confirma la tercera hipòtesi del treball

⁴ Es confirma la quarta hipòtesi del treball

⁵ Es desmenteix la segona hipòtesi del treball

5. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Abascal, S. (2021, 17 agost). *"Pretenderá ahora que sean los europeos los que sufran las consecuencias"* [Tweet]. Twitter. Disponible a [https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1427558786718437379?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1427558786718437379%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1 &ref_url=https%3A%2F%2Fwww.elindependiente.com%2Fespana%2F2021%2F08%2F17%2Ffla-acogida-de-refugiados-afganos-abre-otra-brecha-entre-pp-y-vox-antes-de-un-otono-caliente%2F](https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1427558786718437379?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1427558786718437379%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.elindependiente.com%2Fespana%2F2021%2F08%2F17%2Ffla-acogida-de-refugiados-afganos-abre-otra-brecha-entre-pp-y-vox-antes-de-un-otono-caliente%2F)

Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos. (2018, 8 maig). *Proteger los derechos humanos durante las crisis humanitarias*. Disponible a <https://www.ohchr.org/es/humanitarian-crises>

Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos. (2020, 7 octubre). *Situaciones prolongadas de refugiados: el caso de Afganistán*. Disponible a <https://eacnur.org/es/actualidad/noticias/emergencias/desplazamiento-prolongado-refugiados-afghanistan>

antena3.com. (2015, 4 febrer). *El Estado Islámico ejecuta a una mujer en plena calle tras acusarla de adulterio* [Vídeo]. Antena 3 Noticias. Disponible a https://www.antena3.com/noticias/mundo/estado-islamico-ejecuta-mujer-plena-calle-acusarla-adulterio_20150204571ea0566584a8abb5831f62.html

AP; Morenatti, E. (2021, 25 febrer). *Ucrainesos descansant al metro de Kiev* [Fotografia]. AP Photos. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-kyiv-europe-0426c9d65ef22f4e0a1b596a716a0e54>

Bandera i mapa d'Afganistan. (2021, agost). [Imatge]. Oficina de información diplomática Gobierno de España. http://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/Afganistan_FICHA%20PAIS.pdf

Bandera i mapa d'Ucraïna. (2021, març). [Imatge]. Oficina de informació diplomàtica
Gobierno de España.
http://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/Ucrania_FICHA%20PAIS.pdf

BBC News. (2016, 16 novembre). «*Post-truth*» declared word of the year by Oxford
Dictionaries. BBC News. Disponible a <https://www.bbc.com>

Bentzen, N. (2015, novembre). *Understanding propaganda and disinformation*.
European Parliamentary Research Service. Disponible a
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571332/EPRS_ATA\(2015\)571332_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571332/EPRS_ATA(2015)571332_EN.pdf)

Berger, G. (2018). Foreword. Dins UNESCO. *Journalism, fake news' & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training*. (p.7). Paris: UNESCO

Collins Dictionary. (2022). Fake news. A Collins English Dictionary. Disponible a
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>

Comité español del ACNUR. (2019, març). *¿Qué es el racismo y qué tipos de racismo hay?*
ACNUR. Disponible a <https://eacnur.org/blog/que-es-el-racismo-y-tipos-de-racismo-tc-alt45664n-o-pstn-o-pst/>

Comisión Española de Ayuda al Refugiado. (2021, juliol 7). *Conócenos*. CEAR. Disponible
a <https://www.cear.es/conocenos/>

Comisión Española de Ayuda al Refugiado. (2021). *Las personas refugiadas en España y Europa* (Nº19). <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2021/06/Informe-Anual-CEAR-2021.pdf>

Comisión Europea. (2020). *Reconocer las teorías conspiratorias*. Comisión Europea.
Disponible a https://ec.europa.eu/info/identifying-conspiracy-theories_es

Conferencia de Plenipotenciarios sobre el Estatuto de los Refugiados y de los Apátridas (Naciones Unidas). Convención sobre el Estatuto de los Refugiados. Asamblea General en su resolución 429 (V), del 14 de diciembre de 1950. Capítulo I: Disposiciones generales. Article 1. A. 2

Consejo para la Eliminación de la Discriminación Racial o Étnica. (2021). *El Consejo - Nuestra misión y funciones*. CEDRE. Disponible a <https://igualdadynodiscriminacion.igualdad.gob.es/elConsejo/mision/home.htm>

Consejo para la Eliminación de la Discriminación Racial o Étnica. (2020, desembre). *Percepción de la discriminación por origen racial o étnico por parte de sus potenciales víctimas en 2020*. RED2RED Consultores para el Consejo para la Eliminación de la Discriminación racial o étnica. Disponible a [https://igualdadynodiscriminacion.igualdad.gob.es/destacados/pdf/07-PERCEPCION DISCRIMINACION RACIAL RESUMEN-ES-NAV .pdf](https://igualdadynodiscriminacion.igualdad.gob.es/destacados/pdf/07-PERCEPCION_DISCRIMINACION_RACIAL_RESUMEN-ES-NAV.pdf)

Del-Fresno-García, M. (2019, 9 maig). *Desórdenes informativos: sobreexpuestos e infrainformados en la era de la posverdad*. El profesional de la información, 28(3). Disponible a <https://revista.profesionaldelainformacion.com>

Enciclopèdia.cat (2020). *Xenofòbia*. A Gran enciclopèdia catalana. Recuperat el 10 d'abril de 2021, de <https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0151650.xml>

Flood, A. (2017, 1 novembre). *Fake news is «very real» word of the year for 2017*. The Guardian. Disponible a <https://www.theguardian.com>

Fundéu. (2022). *Crisi humanitària*. RAE. Disponible a <https://www.fundeu.es/recomendacion/catastrofe-humanitaria/>

Fundéu. (2020, 24 març). *«Infodemia», neologismo válido*. Recuperat 25 de febrer de 2021, de <https://www.fundeu.es/recomendacion/infodemia/>

Grandi, F. (2022, 2 març). *In just seven days we have witnessed the exodus of one million refugees from Ukraine to neighbouring countries* [Tweet]. Twitter. Disponible a <https://twitter.com/filippograndi/status/1499156937644118022?lang=ca>

Internal Displacement Monitoring Centre. (2022, 18 maig). *Afghanistan*. IDMC. Disponible a <https://www.internal-displacement.org/countries/afghanistan>

International Fact-Checking Network. (2022). *#UkraineFacts*. UkraineFacts. Disponible a <https://ukrainefacts.org/>

Ireton, C; Posetti, J; UNESCO. (2018). Journalism, fake news & disinformation. *Handbook for Journalism Education and Training*. Pag.51 Disponible a <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>

Maldita.es. (2022, 8 març). *Extranjeras y subvencionadas: el estereotipo que dan los bulos de las mujeres musulmanas con velo*. Maldita Migración. Disponible a <https://maldita.es/migracion/20220308/estereotipo-bulos-mujeres-musulmanas-velo/>

Maldita.es. (2021, 22 octubre). *No, El País no ha tuiteado que Yolanda Díaz «exige la inmediata acogida de 40.000 refugiados afganos» y que «es un deber moral y una oportunidad para enriquecernos culturalmente»: es un tuit falso*. [Fotografía]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20211022/yolanda-diaz-acoger-40000-afganos/>

Maldita.es. (2021, agost 30). *No, esta foto de varias personas evacuadas de Afganistán llegando a Bélgica con armas en sus mochilas no es real: está manipulada*. [Fotografía]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/migracion/bulo/20210830/refugiados-afganos-armas-mochilas/>

Mas, L. (2018, 5 gener). *How fake images spread racist stereotypes about migrants across the globe*. The Observers - France 24. Disponible a

<https://observers.france24.com/en/20180105-fake-images-racist-stereotypes-migrants>

Metamorphosis Foundation. (2021, 5 setembre). *Campaña de desinformación se intensifica con llegada de refugiados afganos a Macedonia del Norte*. Global Voices. Disponible a <https://es.globalvoices.org/2021/09/02/campana-de-desinformacion-se-intensifica-con-llegada-de-refugiados-afganos-a-macedonia-del-norte/>

Newtral & Verificat. (2022, 5 febrero). *Este mapa no muestra las bases militares de la OTAN alrededor de Rusia* [Imagen]. Newtral. <https://www.newtral.es/mapa-bases-otan-rusia-bulo/20220205/>

Nielsen, R. K.; Graves, L. (2017). *“News you don’t believe”: Audience perspectives on fake news*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism. Disponible a <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/news-you-dont-believe-audience-perspectives-fake-news>

NPR. (2021, 9 setembre). *Dones afganeses reivindicant els seus drets en una manifestació a Kabul* [Fotografia]. NPR. <https://www.npr.org/2021/09/09/1035214735/women-afghanistan-protest-taliban?t=1654105000666>

Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia. (2022). *¿Quiénes somos?* OBERAXE -. Disponible a <https://www.inclusion.gob.es/oberaxe/es/quienessomos/index.htm>

Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia. (2022, maig). *Boletín de monitorización del discurso de odio en redes sociales*. Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones. Disponible a https://www.inclusion.gob.es/oberaxe/ficheros/ejes/discursoodio/Boletin_marzo-abril2022_monitorizacion.pdf

Organización Internacional para las Migraciones. (2022, 8 febrer). *El Plan Integral de Acción de la OIM reclama 589 millones de dólares para apoyar a Afganistán y países vecinos* [Nota de prensa]. Disponible a <https://www.iom.int/es/news/el-plan-integral-de-accion-de-la-oim-reclama-589-millones-de-dolares-para-apoyar-afganistan-y-paises-vecinos>

Organización Internacional para la Migraciones (2019). *Glosario de la OIM sobre Migración*. Disponible a <https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml-34-glossary-es.pdf>

Organización Internacional para las Migraciones. (2019). *Informe sobre las Migraciones en el Mundo 2020*. OIM. Pag. 10. Disponible a https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020_es.pdf

Organización Internacional para las Migraciones. (2012, 15 novembre). *MC/2355. Marco Operacional de la OIM en Situaciones de Crisis Migratoria*. Pag. 2. Disponible a https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/migrated_files/What-We-Do/docs/MC2355-SP-Marco-Operacional-de-la-OIM-en-Situaciones-de-Crisis-Migratoria.pdf

Organización Internacional para las Migraciones; Mohammed, M. (2021, 1 diciembre). *Informe de la OIM sobre las Migraciones en el Mundo: Aumento del desplazamiento mundial pese a las restricciones a la movilidad por la COVID-19*. [Nota de prensa]. Disponible a <https://www.iom.int/es/news/informe-de-la-oim-sobre-las-migraciones-en-el-mundo-aumento-del-desplazamiento-mundial-pese-las-restricciones-la-movilidad-por-la-covid-19>

Organización Mundial de la Salud. (2020, 23 setembre). *Gestión de la infodemia sobre la COVID-19: Promover comportamientos saludables y mitigar los daños derivados de la información incorrecta y falsa* [Nota de prensa]. Disponible a <https://www.who.int/es/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic>

[promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation](#)

Ortega Smith, J. (2021, 16 agost). *“Asilos políticos que se soliciten y acepten en la UE tengan las garantías de que no vengan infiltrados terroristas”* [Tweet]. Twitter. Disponible a https://twitter.com/ortega_smith/status/1427276147105087493?lang=ca

Oxford Learner’s Dictionaries. *Post-truth*. (2022.). A Oxford Learner’s Dictionaries. Disponible a <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/post-truth>

Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos. Article 20.2. ACNUDH. 23 de març de 1976.

Pariser, E. (2011, 2 maig). *Beware online «filter bubbles»* [Vídeo]. TED Talks. Disponible a https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles

Puig, X. (2021, 16 agost). «Yo solo digo que al final siempre pringamos los mismos», lamenta. *El Mundo Today*. Disponible a <https://www.elmundotoday.com/2021/08/espero-que-esto-no-afecte-al-precio-del-diesel-unico-apunte-de-este-senor-sobre-la-crisis-en-afganistan/>

Real Academia Española. (2021). *Racismo*. A Diccionario de la lengua española. Recuperat el 10 d’abril de 2021, de <https://dle.rae.es/racismo?m=form>

Reuters. (2021, 18 agost). *Afgans intentant entrar a l’aeroport de Kabul* [Fotografia]. Reuters Graphics. <https://graphics.reuters.com/AFGHANISTAN-CONFLICT/KABUL-AIRPORT/movannkgkpa/>

Reuters. (2021, 30 agost). *Factbox: Evacuations from Afghanistan by country*. Reuters. Disponible a <https://www.reuters.com/world/evacuations-afghanistan-by-country-2021-08-26/>

Rodríguez-Alarcón, L., & Velasco, V. (2021). *Narrativas Migratorias del amor: De la solidaridad a la comunidad*. Fundación Por Causa. Pag. 3. Disponible a <https://porcausa.org/wp-content/uploads/2022/04/narrativas-migratorias-del-amor-de-la-solidaridad-a-la-comunidad-porcausa.pdf>

Rubin, V. L. (2019). *Disinformation and misinformation triangle*. Journal of Documentation, 75(5), 1013-1034. Disponible a <https://doi.org/10.1108/jd-12-2018-0209>

Scholthof, K. G. (2007). *The disease triangle: pathogens, the environment and society*. Nature Reviews Microbiology, 5 (2), pp. 152-156, Disponible a <https://www.nature.com/articles/nrmicro1596>

Susan Morgan (2018). *Fake news, disinformation, manipulation and online tactics to undermine democracy*. Journal of Cyber Policy. 3:1, 39-43. Disponible a <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23738871.2018.1462395?needAccess=true>

The Visual Journalism Team. (2021, 31 agost). *Total number of people evacuated from Kabul airport* [Gràfic]. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-asia-58283177>

The White House. (2021, 1 setembre). *Remarks by President Biden on the End of the War in Afghanistan* [Nota de premsa]. Disponible a <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/08/31/remarks-by-president-biden-on-the-end-of-the-war-in-afghanistan/>

Tremending. (2022, 25 febrer). *Antena 3 emite imáges de un videojuego y de una explosión en China como si fueran de Ucrania* [[Imatge](#)]. Público. <https://www.publico.es/tremending/2022/02/25/antena-3-emite-imagenes-de-un-videojuego-y-de-una-explosion-en-china-como-si-fueran-de-ucrania/>

United Nations. (2017, octubre). *Statement by David Kaye, Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression (69 b & c)*. OHCHR. Disponible a <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22300&LanguageID=E>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2022, 31 març). *Afghanistan situation* [Conjunt de dades]. Disponible a <https://data2.unhcr.org/en/situations/afghanistan>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2022, febrer 24 – 2022 maig 20). *Ukraine Refugee Situation* [Conjunt de dades]. Disponible a <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2022, febrer 24 – 2022 maig 22). *Ukraine Data Explorer* [Conjunt de dades]. Disponible a https://data.humdata.org/visualization/ukraine-humanitarian-operations/?layer=idp_estimates

United Nations High Commissioner for Refugees. (2021, 18 juny). *UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2020*. UNHCR Flagship Reports. Disponible a <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021, juny). *Global overview: Drug demand, drug supply*. United Nations. Disponible a https://www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_2.pdf

U.S. Department of Defense. (2021, 14 maig). *Biden Announces Full U.S. Troop Withdrawal From Afghanistan by Sept. 1* [Nota de premsa]. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2573268/biden-announces-full-us-troop-withdrawal-from-afghanistan-by-sept-11/>

Vara Miguel, A. (2021). *A pesar de la débil confianza en las noticias, las marcas periodísticas y locales conservan credibilidad*. DIGITAL NEWS REPORT. Disponible a <https://www.digitalnewsreport.es/2021/a-pegar-de-la-debil-confianza-en-las-noticias-las-marcas-periodisticas-y-locales-conservan-credibilidad/>

Vara Miguel, A. (2021). *Infodemia y covid: gran preocupación social por los bulos de origen político*. DIGITAL NEWS REPORT. Disponible a <https://www.digitalnewsreport.es/2021/infodemia-y-covid-gran-preocupacion-social-por-los-bulos-de-origen-politico/>

Verifica RTVE. (2021, 24 agost). *Este vídeo de la ejecución de una mujer no corresponde a Afganistán, sino a Siria* [Fotografía]. RTVE. Disponible a <https://www.rtve.es/noticias/20210824/mujer-ejecutada-siria-no-afghanistan/2164341.shtml>

Verifica RTVE. (2021, 17 agost). *Mensaje sobre la falsa sentencia de muerte a 229 misioneros cristianos en Afganistán* [Captura de pantalla]. RTVE. Disponible a <https://www.rtve.es/noticias/20210817/bulo-extremistas-229-misioneros-cristianos-irak/2160260.shtml>

Verificat. (2022). *Les mentides alimenten l'odi*. Disponible a <https://www.verificat.cat/migracio/les-mentides-alimenten-lodi>

Wardle, C.; Derakshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. Disponible a:

<https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c>

Wardle, C.; Derakshan, H. (2018). *Thinking about 'Information Disorder': formats of misinformation, disinformation, and mal-information*. Dins UNESCO. Journalism, fake news' & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. (pp. 44-56). Paris: UNESCO

Wardle, C. (2019, 16 octobre). *Understanding information Disorder*. First Draft Essential Guides, 1. Disponible a <https://firstdraftnews.org/long-form-article/understanding-information-disorder/>

Zuckerman, E. (2017). *Stop saying "fake news". It's not helping*. My Heart is in Accra. Disponible a: <https://ethanzuckerman.com/2017/01/30/stop-saying-fake-news-its-not-helping/>

6. ANNEXOS

6.1. Model fitxa d'anàlisi

Nº notí- cia	Titular que desmenteixi la <i>fake new</i>	Data de publicació de la <i>fake new</i>	Descripció del contingut	Format de la <i>fake new</i>	Fact- checkers que han desmentit la informació	Tipus de desordre informatiu	Caracterís- tiques generals
				☐ Foto ☐ Vídeo ☐ Decla- ració ☐ Contingut escrit		☐ Sàtira ☐ Falsa connexió ☐ Contingut enganyós ☐ Context fals ☐ Contingut impostor ☐ Contingut manipulat ☐ Contingut fabricat	

6.2. Fitxa anàlisi mostra d'Afganistan

Nº de notícia	Titular que desmenteixi la <i>fake new</i>	Data de publicació de la <i>fake new</i>	Descripció del contingut	Format de la <i>fake new</i>	Fact-checkers que han desmentit la informació	Tipus de desordre informatiu	Característiques generals
1	No, aquesta fotografia no mostra l'evacuació de 800 persones en un avió de les forces aèries nord-americanes la nit del 15 d'agost a Kabul: va ser presa a les Filipines el 2013 ⁶	16/08/2021	Aquesta imatge ha estat compartida per les xarxes socials juntament amb afirmacions que mostra ciutadans afganesos sent evacuats per la força aèria nord americana després que els talibans prenguessin el poder a l'agost de 2021. No obstant això, les afirmacions són falses, ja que la fotografia porta circulant per Internet des del novembre del 2013 i en realitat mostra persones rescatades de les Filipines després del tifó Haiyan.	Fotografia	AFP, Maldita.es, EFE Verifica	Falsa connexió	

⁶ No, esta foto no muestra la «evacuación de 800 personas en un avión de las fuerzas aéreas norteamericanas esta noche en Kabul». (2021, 16 agost). [Fotografia]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210816/foto-evacuacion-800-personas-avion-fuerzas-norteamericanas-kabul-afganistan/>

2	No, aquesta fotografia de desenes d'homes afganesos en un avió no és actual: circula des d'almenys 2018 i es tracta de la deportació de refugiats des de Turquia ⁷	17/08/2021	Aquesta imatge no és una foto actual d'homes afganesos, sense dones ni nens, fugint del país el 2021. En realitat la fotografia va ser feta a l'abril de 2018 i mostra com uns 324 refugiats afganesos, que havien entrat en territori turc de forma il·legal, estaven sent deportats.	Fotografia	AFP, Maldita.es, EFE Verifica	Falsa connexió	Alguns dels comentaris que acompanyen aquesta fotografia són racistes i xenòfobs: "Por em fa quan arribin a Espanya"; "En no treure les famílies i només els homes, estem portant a Europa un problema potencial. Quants estan adoctrinats al terrorisme?". Així, es relaciona la nacionalitat afgana amb el terrorisme.
---	---	------------	--	------------	-------------------------------	----------------	--

⁷ No, esta foto de hombres afganos en un avión no es actual. (2021, 17 agost). [Fotografia]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210817/foto-hombres-afganos-avion/>

3	No, aquesta fotografia no és d'un avió militar alemany evacuant un grup de persones de Kabul: es tracta d'una imatge presa a Lituània el 2017 ⁸	18/08/2021	Tot i que és cert que el primer avió alemany a arribar a Kabul el 16 d'agost només va evacuar set persones, aquesta imatge no és d'aquesta evacuació	Fotografia	Maldita.es	Context fals	
4	No, aquest vídeo d'una protesta de dones després de la presa de poder dels talibans a Kabul no s'ha produït a la capital afganesa: es tracta d'una marxa a l'Iran ⁹	18/08/2021	Tot i que el vídeo sí que mostra dones afganeses manifestant-se en contra dels talibans, es tracta d'una fake new ja que la protesta es va realitzar a l'Iran, i no a l'Afganistan com defensen aquells que han fet viral el vídeo.	Vídeo	Maldita.es	Falsa connexió	

⁸ No, esta foto no es del avión militar alemán que «evacuó a última hora del lunes desde Kabul» a un grupo de siete personas. (2021, 18 agost). [Fotografia]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210818/avion-militar-aleman-evacuo-siete-personas-kabul/>

⁹ No, este vídeo de una protesta de mujeres tras la entrada de los talibanes en Kabul no se ha producido en Afganistán. (2021, 18 agost). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210818/video-protesta-entrada-talibanes-kabul-afganistan-mujeres-afghanas-iran/>

5	No, aquesta fotografia de dones lligades i portades per un home ni és actual ni és a l'Afganistan: és d'una manifestació d'activistes kurds a Londres el 2014 ¹⁰	18/08/2021	Després de l'arribada dels talibans a Kabul es va difondre una imatge on es veuen diverses dones lligades, tapades i portades per un home al carrer. Però aquesta fotografia no és actual ni està relacionada amb l'Afganistan, sinó que correspon a una imatge presa a Parlament Square (Londres) durant una protesta contra les bandes d'ISIS.	Fotografia	Maldita.es	Falsa connexió	Correlaciona els afgans amb el detriment dels drets de les dones
---	---	------------	--	------------	---	----------------	--

¹⁰ No, esta foto de mujeres atadas y llevadas por un hombre no es actual ni está hecha en Afganistán. (2021, 18 agosto). [Fotografía]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/feminismo/bulo/20210818/mujeres-atadas-llevadas-hombre-afganistan/>

6	No, aquestes imatges de nens en zones de conflicte no estan vinculades a la marxa dels talibans cap a Kabul: una d'elles serà presa a Palestina i les altres a l'Afganistan, però cap és recent ¹¹	19/08/2021	Les cinc fotografies sobre diferents nens en escenes d'angoixa no estan relacionades amb l'arribada dels talibans a Kabul. Una de les imatges, la de la nena angoixada agafant llibres, va ser presa a Gaza el 2014. Les altres quatre fotografies sí que mostren nens afganesos, però cap d'elles són actuals, sinó que es remunten al 2013, 2020 i principis d'agost del 2021	Fotografia	AFP	Falsa connexió	S'utilitzen imatges sensacionalistes, on es veuen nens ferits i sofrint, per aconseguir més visualitzacions i una opinió pública en contra dels talibans.
---	---	------------	---	------------	-----	----------------	---

¹¹ *Images of children in conflict zones inadvertently linked to Taliban's march into Kabul.* (2021, 19 agost). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LB94U-1>

7	No, la imatge d'uns homes pintant un mural no simbolitza la celebració de la presa del poder dels talibans a l'Afganistan: és del 2019 i es va fer en memòria dels civils morts en el conflicte afganès. ¹²	19/08/2021	Els comentaris que acompanyen la fotografia afirmen que és un acte de celebració per la presa de poder dels talibans. Aquestes afirmacions són falses. La foto, del 2019, mostra artistes afganesos independents pintant un mural en memòria dels civils que van perdre la vida durant el conflicte afganès.	Fotografia	AFP	Context fals	
---	--	------------	--	------------	-----	--------------	--

¹² *This photo shows artists painting a mural in Afghanistan in 2019.* (2021, 19 agost). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LC7C4-1>

8	No, aquestes tres nenes no estan embarassades: són menors afganeses tractades per diferents malalties ¹³	19/08/2021	Està circulant un tuit en què s'afirma que les tres nenes de les fotografies són "musulmanes embarassades per homes adults". Tot i que les imatges són reals, les afirmacions del missatge que les acompanya són totalment falses. Dues de les imatges van ser preses el 2003 i s'hi veuen dues nenes afganeses que pateixen insuficiència cardíaca, malaltia que té com a símptoma la inflor de l'abdomen a causa de l'acumulació de líquids. L'altra fotografia és del 2019, i la protagonista tampoc no està embarassada sinó que té talassèmia, una malaltia de la sang.	Fotografia	Maldita.es	Context fals	S'acusa sense proves
---	---	------------	--	------------	---	--------------	----------------------

¹³ No, estas no son niñas embarazadas por hombres adultos. (2021, 19 agost). [Fotografia]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210819/ninas-musulmanas-embarazadas-hombres-adultos/>

9	No, en aquest vídeo no s'estan subhastant dones a l'Afganistan: és una performance de protesta d'activistes kurds a Londres el 2014 ¹⁴	20/08/2021	El vídeo mostra un grup d'homes al voltant d'una dona agenollada a terra i vestida amb burca. Però aquest s'ha tret fora de context i ha conduit a afirmacions falses. Se sent un home parlant per un megàfon i una altra multitud cridant. Es tracta del simulacre d'un mercat d'esclaves sexuals de l'Estat Islàmic escenificat per activistes kurds el 2014 a la capital britànica. Aquests activistes pretenien posar en relleu els crims que l'ISIS estava cometent a l'Iraq i Síria.	Vídeo	AFP	Context fals	
---	---	------------	--	-------	-----	--------------	--

¹⁴ *Old video resurfaces in misleading posts claiming women are being.* (2021, 20 agost). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LB3C9-8>

10	No, aquest vídeo d'una execució d'una dona ni és de l'Afganistan ni actual: és Síria el 2014 ¹⁵	20/08/2021	Un vídeo en què una dona amb vel és executada davant de diversos homes ha circulat per internet com si hagués succeït a l'Afganistan. Alguns dels comentaris que acompanyen el vídeo afirmen que la dona ha estat assassinada "per no acceptar ser un objecte sexual, per voler estudiar" o "perquè probablement no va voler tapar el seu rostre". Tanmateix, aquestes imatges són de Síria, quan el 2014 una dona va ser assassinada acusada d'adulteri.	Vídeo	Maldita.es	Context fals	
----	--	------------	---	-------	--	--------------	--

¹⁵ No, este vídeo de una ejecución de una mujer no es de Afganistán ni es actual. (2021, 20 agosto). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210820/afganistan-mujer-ejecucion/>

11	No, aquest vídeo en què es planteja la pena de mort pels homosexuals no està relacionat amb l'arribada dels talibans a Kabul: és un discurs del 2013 a la Universitat de Michigan (EUA) ¹⁶	23/08/2021	"Per compassió cal desfer-nos-en (els homosexuals) ja, perquè estan contaminant la societat". Aquestes paraules estan extretes del vídeo que es va fer viral després de l'arribada al poder dels talibans a Kabul. Tret de context, es relaciona amb l'Afganistan, i molts dels comentaris que l'acompanyen afirmen que "aquesta és la nova fornada talibà que ens intenten vendre com a més moderada" o "un talibà explicant bé la seva ideologia". Tot i això, aquest discurs es va gravar en una conferència que va fer Farrokh Sekaleshfar, un predicador islàmic, a la Universitat de Michigan (EUA) l'any 2013.	Vídeo	Maldita.es	Context fals	Correlaciona els afgans amb el detriment dels drets dels homosexuals
----	---	------------	---	-------	--	--------------	--

¹⁶ ¿Qué sabemos de este vídeo en el que una persona afirma que hay que deshacerse de los homosexuales "porque están contaminando a la sociedad"? (2021, 23 agosto). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210823/video-homosexuales-ejecucion-taliban/>

12	No, aquesta foto d'un home carregant una nena no és de l'Afganistan: és de l'Iraq el 2017 ¹⁷	24/08/2021	Des de la presa de poder dels talibans, moltes publicacions a les xarxes socials insten la gent a resar per l'Afganistan. Algunes estan acompanyades d'una fotografia on es veu un home caminant per un carrer ple de runes amb una nena als braços. Però aquesta imatge en realitat va ser presa a la ciutat iraquiana de Mossul el 2017 durant la batalla per reprendre la ciutat del nord de l'Iraq del grup gihadista Estat Islàmic.	Fotografia	AFP	Context fals	
----	---	------------	--	------------	-----	--------------	--

¹⁷ *Photo of man carrying girl is from Iraq, not Afghanistan.* (2021, 24 agost). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LL6RN-1>

13	No, aquesta fotografia d'una dona encadenada ni és actual ni està feta a l'Afganistan: és d'una protesta contra el mercat d'esclaves el 2014 a Londres ¹⁸	24/08/2021	Aquesta imatge, on es veu un home que porta subjecta amb una cadena una dona amb niqab, circula per les xarxes socials amb comentaris de denúncia de la situació que pateixen les dones a l'Afganistan des que els talibans van prendre el poder. Tot i això, no va ser presa en aquest país ni és actual, ja que es tracta d'una escenificació d'un mercat d'esclaves sexuals que va tenir lloc a Londres el 2014 en protesta contra l'Estat Islàmic.	Fotografia	EFE Verifica	Context fals	
----	--	------------	--	------------	--------------	--------------	--

¹⁸ La icónica foto de una supuesta encadenada en Afganistán fue tomada en Londres en 2014. (2021, 4 agosto). [Fotografía]. EFE Verifica. Disponible a <https://verifica.efe.com/la-iconica-foto-de-una-supuesta-encadenada-en-afganistan-fue-tomada-en-londres-en-2014/>

14	No, aquest vídeo en què peguen i cremen a una nena no és actual ni és a l'Afganistan: és del 2015 i està gravat a Guatemala ¹⁹	24/08/2021	Aquest vídeo en què es veu com peguen i calen foc a una noia al carrer mentre les persones del voltant observen l'escena s'ha relacionat amb l'Afganistan. Ha estat manipulats, ja que va acompanyat d'una veu en off i un rètol en àrab, tot i que es pot sentir la gent parlant espanyol. En realitat el vídeo circula des del 2015 i està gravat a Guatemala.	Vídeo	Maldita.es	Contingut manipulats	
15	No, aquest vídeo no mostra la benvinguda dels talibans a Kabul: es tracta de Kandahar ²⁰	25/08/2021	Aquest vídeo, que suposadament mostra com la gent surt als carrers de Kabul per donar la benvinguda als talibans, s'ha compartit juntament amb afirmacions sobre el suport de la població afganesa cap als talibans. Però això és fals, ja que el vídeo es va gravar després que els talibans prenguessin el poder de Kandahar, la segona ciutat més gran de l'Afganistan.	Vídeo	AFP	Context fals	Generalitza les mostres de suport cap als talibans per part de la població afganesa.

¹⁹ No, este vídeo en el que pegan y prenden fuego a una joven en la calle no es actual ni está grabado en Afganistán. (2021, 24 agosto). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210824/pegan-prenden-fuego-mujer-afganistan/>

²⁰ El vídeo de una numerosa manifestación de mujeres contra los talibanes es de Irán y no de Afganistán. (2021, 25 agosto). [Vídeo]. EFE Verifica. Disponible a <https://verifica.efe.com/video-manifestacion-mujeres-contra-talibanes-es-iran/>

16	No, aquest vídeo d'una manifestació de dones contra els talibans no és a l'Afganistan: és a l'Iran ²¹	25/08/2021	Al vídeo es veu un nombrós grup de dones afganeses vestides amb el niqab que protesten contra els talibans. Però nombrosos comentaris en xarxes socials han afirmat erròniament que aquest va ser gravat a l'Afganistan. No obstant, la manifestació va tenir lloc a la ciutat iraniana de Qom.	Vídeo	EFE Verifica	Context fals	
17	No, aquesta imatge no mostra una explosió a Kabul: es tracta d'un núvol de pols causat per un helicòpter	26/08/2021	Algunes publicacions a les xarxes socials afirmen que es va produir un atemptat mortal als afores de l'aeroport de Kabul. A la imatge que acompanya els comentaris es veu un núvol de pols que s'aixeca a prop de la pista, però en realitat aquesta pols va ser causada per un helicòpter militar nord-americà.	Fotografia	AFP	Falsa connexió	

²¹ El vídeo de una numerosa manifestación de mujeres contra los talibanes es de Irán y no de Afganistán (2021, 25 agost). [Vídeo]. EFE Verifica. Disponible a <https://verifica.efe.com/video-manifestacion-mujeres-contra-talibanes-es-iran/>

18	No, el periodista afganès de Tolo News no va ser assassinat: els talibans sí que el van colpejar mentre aquest estava informant ²²	26/08/2021	Diferents articles de premsa i publicacions a les xarxes socials van informar que el periodista Ziar Yaad de Tolo News havia estat assassinat per combatents talibans. L'afirmació, però, és falsa: el periodista va ser atacat mentre informava a Kabul. Es tracta d'una traducció inexacta d'una piulada de Tolo News que informava de l'atac.	Contingut escrit	AFP	Contingut enganyós	
19	No, aquesta foto no mostra dones encadenades després que els talibans prenguessin el control de l'Afganistan: la imatge és de l'Iraq el 2003 i ha estat manipulada digitalment ²³	26/08/2021	La imatge mostra tres dones amb burca que estan caminant encadenades darrere d'un home, suposadament a l'Afganistan després que els talibans prenguessin el control a l'agost. Tot i això, la fotografia va ser feta a la ciutat d'Erbil (Iraq) el 2003, ja la imatge original les dones no estan encadenades, per la qual cosa aquesta ha estat manipulada per afegir una cadena d'acer.	Fotografia	AFP	Contingut manipulat	

²² Afghan Tolo News reporter killed by Taliban [Comentari sobre l'article "Afghan Tolo News reporter beaten -- not killed -- by Taliban"]. (2021, 26 agost). AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LN6TU-1>

²³ AFP image misrepresented as photo of Kabul blast. (2021, 26 agost). [Foto]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LP4MK-1>

20	No, aquest vídeo no mostra una execució pública per part dels talibans ni és actual: és del 2013 i mostra l'execució de soldats sirians ²⁴	26/08/2021	Al vídeo es pot veure com diferents persones són mortes a trets en una plaça pública. S'ha afirmat que són execucions a l'Afganistan per part de combatents talibans. No obstant això, el vídeo és de 2013 i mostra l'execució de soldats sirians a prop d'un hospital a la ciutat siriana d'Alep.	Vídeo	AFP, Maldita.es	Context fals	S'acusa falsament de la brutalitat y violència dels afgans
21	No, aquest vídeo no mostra un home afganès escalant l'ala d'una avió: el vídeo va ser creat digitalment el 2020 ²⁵	27/08/2021	Després que multituds es reunien a l'aeroport de Kabul per intentar desesperadament fugir de l'Afganistan, es va començar a compartir un vídeo que suposadament mostra un home afganès aferrat a l'ala d'un avió. Tot i això, aquestes imatges no corresponen amb aquests fets, ja que van ser creades digitalment per un artista vietnamita el 2020.	Vídeo	AFP	Context fals	

²⁴ False claim circulates that video shows public execution by the Taliban. (2021, 26 agost). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LL8MG-1>

²⁵ This video was created digitally by a Vietnamese artist. (2021, 27 agost). [Vídeo]. AFP. Disponible a [https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LL8RK-](https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LL8RK-1)

22	No, aquesta imatge ni és de l'Afganistan ni és actual: és una foto d'un avió xinès del 2016 que ha estat manipulada ²⁶	30/08/2021	La imatge ha circulat amb comentaris que afirmen que mostra un refugiut afganès caient d'un avió en intentar fugir de Kabul. Tanmateix, això és fals, ja que es tracta de la versió manipulada digitalment d'una fotografia del 2016 d'un avió militar xinès.	Fotografia	AFP	Contingut manipulat	
23	No, aquest vídeo no mostra una execució talibana ni és actual: es va gravar a Síria el 2015 ²⁷	30/08/2021	El vídeo d'una dona assassinada al carrer s'ha compartit juntament amb afirmacions que s'hi mostra la seva execució per part dels talibans. Això, no obstant, és fals. L'execució va ser duta a terme a Síria el 2015 per un grup islàmic extremista vinculat a Al-Qaida. La dona que es veu al vídeo estava acusada d'adulteri.	Vídeo	AFP	Context fals	

²⁶ *This image is not from Afghanistan 2021, it is a doctored old photo of a Chinese plane.* (2021, 30 agost). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LM824-1>

²⁷ *Old video from Syria circulates alongside false claims it shows.* (2021, 30 agost). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LQ2QU-1>

24	No, aquesta foto de refugiats afganesos arribant a Bèlgica amb armes a les motxilles no és real: ha estat manipulada digitalment ²⁸	30/08/2021	Després de les evacuacions de persones a l'Afganistan, es van difondre una fotografia on es veuen quatre refugiats arribant a un aeroport amb armes a les motxilles. El text que acompanya la imatge informa que hi ha "fins a 100 evacuats afganesos a les llistes de vigilància dels serveis d'intel·ligència dels Estats Units". Però aquesta imatge està manipulada: a l'original no sobresurten armes de l'equipatge ni l'acompanya cap text. Per tant, les armes i el text han estat afegits digitalment. A més, al lateral dret de la foto manipulada es pot observar la següent nota: "NOTE: PHOTOSHOPPED IMAGE".	Fotografia	Maldita.es	Contingut manipulats	
----	--	------------	---	------------	---	----------------------	--

²⁸ No, esta foto de varias personas evacuadas de Afganistán llegando a Bélgica con armas en sus mochilas no es real. (2021, 30 agosto). [Fotografía]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210830/refugiados-afganos-armas-mochilas/>

25	No, no hi ha proves que la pilot afganesa Safia Pirouzi hagi estat lapidat: aquestes afirmacions no han estat confirmades per fonts oficials ²⁹	31/08/2021	S'han publicat diferents missatges que afirmen que Safia Pirouzi, pilot de la Força Aèria afganesa, va ser assassinada -apedregada fins a la mort- pels talibans. Però els continguts no aporten cap prova que confirmi els fets ni cap font d'informació fiable; tampoc no hi ha rastre d'això als mitjans de comunicació ni als organismes oficials.	Contingut escrit	Maldita.es	Contingut fabricat	
----	--	------------	--	------------------	--	--------------------	--

²⁹ Safia Pirouzi, una de las cuatro mujeres piloto de la Fuerza Aérea afgana, fue apedreada hasta la muerte por los [Comentari sobre l'article "No, no hay pruebas de que la piloto Safia Pirouzi haya sido «apedreada hasta la muerte» por los talibanes en Afganistán"]. (2021, 31 agost). *Maldita.es*. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210831/piloto-safia-pirouzi-afganistan-lapidada/>

26	No, aquest vídeo no mostra talibans assassinant civils als carrers de l'Afganistan: les imatges són d'una representació teatral a Kabul el 2019 ³⁰	01/09/2021	Al vídeo es veuen homes armats que aparentment executen persones al carrer de Kabul. Els comentaris que l'acompanyen defensen que es tracta de combatents talibans matant civils que es van negar a donar-los suport després de la presa de l'Afganistan. Però aquestes afirmacions són falses. El vídeo en realitat mostra una representació teatral de carrer, en relació amb els assassinats de viatgers civils a Jalrez, que diversos activistes civils de Kabul van dur a terme el 2019.	Vídeo	AFP	Context fals	
----	---	------------	---	-------	-----	--------------	--

³⁰ *This video has circulated in old posts about a street performance in Afghanistan.* (2021, 1 setembre). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LT46U-1>

27	No, aquest vídeo no mostra els talibans utilitzant un helicòpter per executar un home: és un talibà que intenta penjar una bandera des de l'aire ³¹	01/09/2021	Tot i que el vídeo és autèntic, les imatges que suposadament mostren el penjament d'un home són de baixa qualitat. En d'altres amb més qualitat s'aprecia que l'home està subjecte amb un arnès, i no pas pel coll. El periodista afganès Sadiqullah Afghan, que va publicar el vídeo per primera vegada, afirmava que l'home que penjava de la corda pertanyia als talibans i el que intentava era instal·lar la bandera des de l'aire.	Vídeo	AFP	Contingut enganyós	
----	--	------------	--	-------	-----	--------------------	--

³¹ *Video does not show Taliban using helicopter to execute man.* (2021, 1 setembre). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LY7YV-1>

28	No, aquesta imatge no mostra la falta de seguretat a un aeroport afganès: es tracta d'una foto del Iemen el 2015 ³²	02/09/2021	La fotografia mostra com un home que porta un rifle està sent enregistrat per personal uniformat. La imatge original és del 2015 durant un míting d'un grup rebel a Sanà (Iemen). Amb l'evacuació de refugiats afganesos, algunes pàgines de contingut satíric l'han compartida amb afirmacions de l'estil "control de seguretat a l'aeroport de l'Afganistan". El problema sorgeix quan alguns usuaris de les xarxes socials creïn aquests comentaris.	Fotografia	AFP	Sàtira	
----	--	------------	---	------------	-----	--------	--

³² *Satirical posts about «lax security in Afghan airport» mislead with old photo from Yemen.* (2021, 2 setembre). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LZ3UP-1>

29	No, aquesta foto de dones encadenades no és de l'Afganistanni és actual: es va fer el 2011 durant una celebració al Líban ³³	02/09/2021	La presa del control de l'Afganistan per part dels talibans va suscitar la preocupació de si el grup islamista respectaria els drets de les dones. En aquest context, les xarxes socials han compartit una fotografia de dones encadenades en què s'afirma que aquestes són les conseqüències del règim talibà. No obstant això, aquesta imatge va ser presa el 2011 al Líban quan un grup de dones musulmanes xiïtes estaven participant en un esdeveniment anual en què es commemora la mort del nét del profeta Mahoma.	Fotografia	AFP	Context fals	
----	---	------------	--	------------	-----	--------------	--

³³ *Photo of women in chains not taken in Taliban-controlled Afghanistan.* (2021, 2 setembre). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/http%253A%252F%252Fdoc.afp.com%252F9LQ66N-1>

30	No, aquestes dones no són missioneres capturades a l'Afganistan: és una representació contra l'abús policial a Colòmbia ³⁴	06/09/2021	Un vídeo en què apareixen diverses persones estirades a terra cobertes per bosses de plàstic s'ha fet viral. La veu en off descriu que les dones són missioneres que les han ficat en bosses de plàstic per morir asfixiades. El vídeo es va gravar a Medellín (Colòmbia) el maig del 2021, quan un grup de diversos artistes van fer la representació per denunciar els casos d'abús policial i recordar les persones mortes durant les protestes socials del país.	Vídeo	Maldita.es	Context fals	
----	---	------------	--	-------	--	--------------	--

³⁴ No, las personas de este vídeo envueltas en bolsas de plástico no son misioneras capturadas en Afganistán. (2021, 6 setembre). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20210906/video-bolsas-plastico-misioneras-capturadas-afganistan-colombia-representacion/>

31	No, no és l'obra reivindicativa d'una artista afgana: és un anunci txec ³⁵	15/09/2021	La imatge d'una dona musulmana caminant sense vel a contracorrent entre una multitud de dones cobertes amb niqab, mentre ella llegeix un llibre, s'ha convertit en símbol de la lluita de les dones afganeses. Molts missatges afirmen que és l'obra reivindicativa de l'artista afganesa Shamsia Hassani. En realitat, però, es tracta d'una fotografia retocada a partir de la que va utilitzar el 2018 una agència txeca per a una campanya publicitària d'una revista.	Fotografia	EFE Verifica	Contingut manipulats	
----	---	------------	--	------------	--------------	----------------------	--

³⁵ No es la obra reivindicativa de una artista afgana sino un anuncio checo para vender revistas. (2021, 15 setembre). [Fotografia]. EFE Verifica. Disponible a <https://verifica.efe.com/no-es-obra-reivindicativa-de-una-artista-afgana-sino-anuncio-checo-para-vender-revistas/>

6.3. Fitxa anàlisi mostra d'Ucraïna

Nº notícia	Titular que desmenteixi la <i>fake new</i>	Data de publicació de la <i>fake new</i>	Descripció del contingut	Format de la <i>fake new</i>	Fact-checkers que han desmentit la informació	Tipus de desordre informatiu	Característiques generals
1	No, aquest vídeo ni mostra ucraïnesos corrent per instal·lar-se en un refugi ni és actual: és un accident amb escales mecàniques a Roma el 2018 ³⁶	24/02/2022	En aquest vídeo es veuen persones baixant corrent per una escala mecànica en estat de pànic i empenyent els que estan davant seu. Els comentaris que l'acompanyen afirmen que són ucraïnesos en estat de pànic perquè intenten amagar-se en un búnquer i sobreviure a un atac amb míssils de Rússia. Però en realitat el vídeo va ser enregistrat a Roma el 2018, i el que mostra és el mal funcionament d'una escala mecànica.	Vídeo	Doğruluk, EllinikaHoaxes, Fact Crescendo	Context fals	

³⁶ 2018 video of an escalator accident viral as anxious Ukrainian rushing to bunkers after Russia's attack. (2022, 24 febrer). [Vídeo]. FactCrescendo. Disponible a <https://english.factcrescendo.com/2022/02/26/video-of-an-escalator-accident-viral-as-panicked-ukrainian-rushing-to-bunkers/>

2	No, aquesta foto d'una nena ensangonada ni és actual ni és d'Ucraïna: es tracta d'una nena siriana ferida el 2018 ³⁷	25/02/2022	La imatge d'un nadó ferit ha circulat per internet amb missatges que denuncien la crueltat de Rússia amb els civils. No obstant això, aquesta fotografia va ser feta el 2018 durant la guerra de Síria.	Fotografia	AFP, Maldita.es	Context fals	S'utilitzen imatges sensacionalistes perquè l'opinió pública doni suport a Ucraïna
3	No, aquest vídeo del comiat entre soldats ucraïnesos i les seves parelles no és actual: és una escena d'una pel·lícula ucraïnesa del 2017 ³⁸	25/02/2022	Un vídeo en què apareixen dos homes vestits amb uniforme militar acomiadant-se emotivament de les seves dones està circulant per l'aplicació TikTok juntament amb afirmacions que es tracta de soldats ucraïnesos que defensaran el seu país a la guerra entre Ucraïna i Rússia. Però aquest vídeo no és actual, és una escena del documental ucraïnès del 2017 la guerra del Donbàs.	Vídeo	Fact Crescendo, AFP, Verify SY, Newschecker, BOOM, Open.online, Rumor Scanner, The Quint, Maldita.es, Facta, EFE Verifica, NewsMobile, Chequeado, Polígrafo	Context fals	

³⁷ Photo shows Syrian child, not victim of Russia's Ukraine invasion. (2022, 25 febrer). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.323X8VQ>

³⁸ Emotional Movie Clip Passed Off As Ukrainian Soldiers Saying Goodbye To Their Wives. (2022, febrer 25). [Vídeo]. Newschecker. Disponible a <https://newschecker.in/fact-check/movie-clip-passed-off-as-ukrainian-soldiers-saying-goodbye-to-their-wives>

4	No, aquesta foto d'una nena plorant ni és actual ni a Ucraïna: és un film rus del 2010 ³⁹	25/02/2022	La imatge d'una nena plorant al costat d'un cos ha estat compartida a les xarxes socials amb afirmacions que la relacionen amb el conflicte entre Rússia i Ucraïna el 2022. Tot i això, la imatge forma part d'una pel·lícula russa de ficció del 2010 ambientada durant la invasió nazi de la Unió Soviètica.	Fotografia	AFP, Newschecker, Open.online, Chequeado, Polígrafo, Aos Fatos, Agência Lupa, Knack	Context fals	
5	No, aquest vídeo no mostra un soldat ucraïnès acomiadant-se de la seva família: les imatges són del 2020 i no estan relacionades amb l'actual guerra a Ucraïna ⁴⁰	25/02/2022	El vídeo que mostra l'emotiu comiat d'un soldat amb la parella i el fill s'ha vinculat falsament amb l'actual guerra a Ucraïna. Tot i que no s'ha identificat el país d'origen del vídeo, les imatges van ser compartides el 2020 per un compte de Facebook el contingut del qual consisteix en moments sentimentals de la vida dels soldats.	Vídeo	Delfi, Mala EspinaCheck, Rumor Scanner	Context fals	S'utilitzen imatges emotives per apel·lar a les emocions dels receptors.

³⁹ Foto em que criança chora ao lado de morto não retrata guerra na Ucrânia, mas filme russo. (2022, 25 febrer). [Fotografia]. Aos Fatos. Disponible a <https://www.aosfatos.org/noticias/foto-crianca-guerra-ucrania-filme-russo/>

⁴⁰ Jausminga kareivio, atsisveikinancio su šeima, akimirka nėra susijusi su šiuo metu Ukrainoje vykstančiu karu. (2022, 25 febrer). [Vídeo]. DELFI. Disponible a <https://www.delfi.lt/news/melo-detektorius/manipuliacija/jausminga-kareivio-atsisveikinancio-su-seima-akimirka-nera-susijusi-su-siuo-metu-ukrainoje-vykstanciu-karu.d?id=89557087>

6	No, aquest pare no s'està acomiadant de la seva filla per combatre: les imatges són d'uns dies abans de la invasió russa i es van gravar al "bàndol contrari" ⁴¹	25/02/2022	Les imatges mostren un pare que s'acomiada plorant de la seva filla que és evacuada en un autobús. Els comentaris que acompanyen el vídeo afirmen que es tracta d'un home que combatrà contra Rússia a la guerra d'Ucraïna. Tot i això, el vídeo és d'uns dies abans de la invasió russa, del 21 de febrer, i en realitat està gravat en una ciutat de l'autoproclamada República Popular de Donetsk durant l'evacuació de la població civil cap a Rússia.	Vídeo	Doğruluk, EllinikaHoaxes, BOOM, Open.online, Maldita.es, EFE Verifica, Chequeado, Istinomer, Teyit.org, Demagog	Context fals	
---	---	------------	--	-------	---	--------------	--

⁴¹ *Na viralnom snimku se nalazi ruski otac koji se opršta od ćerke, ne ukrajinski vojnik.* (2022, 25 febrer). [Vídeo]. Istinomer. Disponible a <https://www.istinomer.rs/facebook-provere/na-viralnom-snimku-se-nalazi-ruski-otac-koji-se-oprasta-od-cerke-ne-ukrajinski-vojn timer/>

7	No, aquests homes armats no són jugadors de l'equip de futbol del Dinamo de Kíev: són membres d'un grup nacionalista d'Ucraïna ⁴²	26/02/2022	La fotografia mostra un grup d'homes posant amb uniformes militars i armes a la mà. Un usuari de Facebook va publicar la imatge afirmant que era l'equip de futbol Dynamo Kyiv. Encara que la foto és real, no mostra els jugadors de l'equip de futbol ucraïnès. Aquesta va ser compartida originalment a xarxes socials el 24 de febrer per Serhii Sternenko, activista ucraïnès, i després pel grup ucraïnès d'extrema dreta Honor.	Fotografia	Doğruluk, Ellinika Hoaxes, Verify SY, Facta, NewsMobile, Polígrafo, Teyit.org, Raskrinkavanje.b a, Re:Baltica, FACTLY, Faktyoxla.info, Full Fact	Falsa connexió	
8	No, aquest vídeo no mostra ucraïnesos resant: són persones del moviment catòlic Rosario de Homes a Polònia ⁴³	28/02/2022	El vídeo mostra un grup de persones que resen agenollades en una plaça. Publicacions a les xarxes socials afirmen que es tracta d'ucraïnesos, però no és així. L'enregistrament es va fer a Varsòvia, Polònia, i es tracta d'una reunió del moviment catòlic Rosario de Homes.	Vídeo	Aos Fatos, Delfi	Context fals	

⁴² *Dynamo Kiev oyuncularının silahlanarak Rusya'ya karşı direnişe katıldığı iddiası*. (2022, 26 febrer). [Fotografia]. Teyit.org. Disponible a <https://teyit.org/analiz-dinamo-kiev-oyuncularinin-silahlanarak-rusyaya-karsi-direnise-katildigi-iddiasi>

⁴³ *Vídeo mostra oração do rosário na Polônia, não na Ucrânia*. (2022, 28 febrer). [Vídeo]. Aos Fatos. Disponible a <https://www.aosfatos.org/noticias/video-oracao-polonia-ucrania/>

9	No, aquest vídeo no mostra els mitjans falsejant la guerra a Ucraïna: és un rodatge televisiu del 2020 ⁴⁴	28/02/2022	Imatges de maquilladors posant sang falsa a la cara d'actors han portat els teòrics de la conspiració a dir que s'estan falsejant lesions per mentir sobre la invasió russa d'Ucraïna. Segons ells, això demostren que la invasió russa és un muntatge i una eina de propaganda. Però la seqüència no està relacionada amb el conflicte, ja que forma part de l'escenari de la sèrie de televisió Contamin que va ser gravada el 2020.	Vídeo	Ellinika Hoaxes, AFP, Open.online, Facta, Delfi, Istinomer, Raskrinkavanje.me	Context fals	Es difonen teories conspiratòries: "els mitjans occidentals menteixen sobre les víctimes de la guerra a Ucraïna"
10	No, aquest vídeo ni mostra un soldat ucraïnès acomiadant-se de la seva família ni és actual: el vídeo mostra un soldat nord-americà el 2018 ⁴⁵	01/03/2022	Aquest vídeo en què apareix un home amb uniforme militar abraçant amb llàgrimes una dona i un nadó s'ha compartit per les xarxes socials amb comentaris que afirmen que representa un soldat ucraïnès que es dirigeix a la guerra. Tot i això, les imatges mostra la tornada a casa el 2018 d'un soldat americà que coneix el seu fill per primera vegada.	Vídeo	Fact Crescendo, AFP, Vishvas News	Context fals	

⁴⁴ *Falsi feriti vengono truccati per mentire sull'invasione russa in Ucraina? No! Attori di una serie Tv.* (2022, 28 febrer). [Vídeo]. Open.online. Disponible a <https://www.open.online/2022/03/03/falsi-feriti-ucraini-truccati-attori-serie-tv/>

⁴⁵ *अमेरिकन सैनिक का पुराना इमोशनल वीडियो यूक्रेन के सैनिक के नाम पर वायरल.* (2022, 1 març). [Vídeo]. Vishvas News. Disponible a <https://www.vishvasnews.com/world/fact-check-an-old-emotional-video-of-an-american-soldier-goes-viral-in-the-name-of-a-ukrainian-soldier/>

11	No, aquest vídeo no mostra el rescat d'un nen a la crisi entre Rússia i Ucraïna: les imatges són de l'Iraq el 2017 ⁴⁶	01/03/2022	El vídeo d'un home amb armilla antibales corrent i arriscant la seva vida per posar fora de perill una nena s'està compartint afirmant que és a Ucraïna després que les forces russes van envair el país. Però en realitat les imatges són del 2017 i mostren un treballador humanitari nord-americà rescatant una nena petita a Mossul, Iraq.	Vídeo	BOOM, The Quint, VishvasNews	Context fals	
12	No, aquest vídeo no mostra una ucraïnesa explicant com conduir un tanc rus abandonat: la dona és una <i>influencer</i> russa i el vídeo no té relació amb la guerra a Ucraïna ⁴⁷	01/03/2022	El vídeo mostra una dona rossa amb gorra vermella i jaqueta negra que explica en rus com conduir un tanc. Els comentaris sobre aquestes imatges afirmen en xarxes socials que els ucraïnesos expliquen com conduir un tanc rus abandonat. Tot i això, la dona que apareix al vídeo és la influencer russa Nastya Tyman, que publica continguts en xarxes socials dirigits a un públic d'aficionats al motor. Per tant, el vídeo ni va ser gravat per una dona ucraïnesa, ni té res a veure amb la guerra a Ucraïna.	Vídeo	Doğruluk, VerifySY, Facta, Teyit.org, GhanaFact	Context fals	

⁴⁶ 2017 Video of Child's Rescue in Iraq Falsely Linked to Russia-Ukraine Crisis. (2022, 1 març). [Vídeo]. The Quint. Disponible a <https://www.thequint.com/news/webqoof/not-a-video-of-soldiers-from-russia-ukraine-crisis-fact-check>

⁴⁷ Videonun terk edilmiş Rus askeri aracını kullanmayı öğreten kadını gösterdiği iddiası. (2022, 1 març). [Vídeo]. Teyit. Disponible a <https://teyit.org/analiz-videonun-terk-edilmis-rus-askeri-aracini-kullanmayi-ogreten-kadini-gosterdigi-iddiasi>

13	No, els nacionalistes ucraïnesos no van segrestar vehicles de l'OSCE: els mitjans russos van difondre la informació erròniament 48	02/03/2022	La milícia de la República Popular de Donetsk va informar els mitjans russos que les formacions nacionalistes ucraïneses van segrestar una vintena de vehicles de la missió de vigilància de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) a Ucraïna. També van afirmar que no se sabia el destí dels membres de l'OSCE. Els mitjans russos van informar dels fets. Tot i això, el representant de la Missió de l'OSCE a Kramatorsk va negar totes les acusacions.	Declaracions	Raskrinkavanje. ba, Myth Detector	Contingut fabricat	
----	---	------------	--	--------------	-----------------------------------	--------------------	--

⁴⁸ უკრაინულმა “ნაციონალისტურმა ფორმირებებმა”, კრამატორსკში არსებული ვითარებით ისარგებლეს და უუთოს სადამკვირვებლო მისიის ოცამდე მანქანა გაიტაცეს [Declaració dins l'article “რუსული მედია უკრაინელი ნაციონალისტების მიერ უუთოს მისიის მანქანების გატაცებაზე დეზინფორმაციას ავრცელებს”]. (2022, 2 მარჩ). *Myth Detector*. Disponible a <https://mythdetector.ge/ka/rusuli-media-ukraineli-natsionalistebis-mier-euthos-misiis-manganebis-gatatsebase-dezinphormatsias-avrtselebs/>

14	No, l'estudiant índia Vaishali Yadav no va fingir estar atrapada a Ucraïna: es tracta d'un post fals ⁴⁹	02/03/2022	Un post de xarxes socials afirma que Vaishali Yadav, Gram Pradhan de Panchayat (Índia), havia estat detinguda per propaganda falsa. Suposadament, aquesta detenció es va produir perquè Vaishali Yadav, que recentment va publicar un vídeo com a estudiant ucraïnesa a la recerca d'ajuda, estava a l'Índia, però va fingir haver estat a Ucraïna com a estudiant. Tant les afirmacions de la ubicació com la detenció són falses. La jove és a Romania.	Contingut escrit	The Quint, FACTLY, Vishvas News, The LogicalIndian	Contingut manipulats	
15	No, aquesta foto no és de la primera dona pilot de combat ucraïnesa: és una que va guanyar el concurs de bellesa uniformada el 2016 ⁵⁰	04/03/2022	Aquesta fotografia mostra una dona amb uniforme militar. Els missatges que l'acompanyen a les xarxes socials afirmen que és Natasha Perakov, la primera dona pilot de combat d'Ucraïna i que va morir en batalla després de la invasió russa. Però el Ministeri de Defensa ucraïnès ha negat aquestes afirmacions: la dona és en realitat Olesia Vorobei, una soldada que va guanyar un concurs de bellesa organitzat per l'exèrcit el 2016. A més, també han informat que la primera dona pilot de combat del país, Nadiya Savchenko, és ara una política.	Fotografia	AFP, The Quint, Maldita.es, Facta,EFE Verifica, Polígrafo, Mala Espina Check, Istinomer, LeadStories	Falsa connexió	S'utilitzen fets relacionats amb la defensa del país i el feminisme per inspirar patriotisme i orgull.

⁴⁹ Vaishali Yadav Pretended to be Stuck in Ukraine [Comentari a l'article "No, Vaishali Yadav Wasn't «Pretending» to be Stuck in Ukraine Amid the War"]. (2022, 2 març). TheQuint. Disponible a <https://www.thequint.com/news/webqoof/vaishali-yadav-student-fake-video-hardoi-ukraine-evacuation-fact-check>

⁵⁰ Posts falsely claim photo shows Ukraine's first female fighter pilot. (2021, 4 març). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.324C7PL>

16	No, aquests soldats ucraïnesos no estan bloquejant la fugida dels civils d'Irpin: estan gestionant el pas segur dels civils ⁵¹	07/03/2022	La fotografia mostra soldats ucraïnesos que semblen bloquejar l'avenç dels civils. Aquests es troben amuntegats al pont del riu Irpin, a l'oest de Kíev. Però el fotoperiodista Emilio Morenatti, autor de la fotografia, ha desmentit aquests fets. En realitat, els soldats estaven garantint el pas segur pel pont que havia estat destruït dies abans pels mateixos ucraïnesos per impedir l'avenç dels invasors russos.	Fotografia	Open.online, Maldita.es, Factcheck.ge	Contingut enganyós	Es qüestiona la tasca dels soldats ucraïnesos i la seva relació amb els civils
17	No, aquest vídeo d'un tanc ucraïnès apedregat no és actual: el vídeo és de Mariúpol el 2014 ⁵²	07/03/2022	El vídeo mostra com un grup de persones llancen pedres contra un tanc ucraïnès i com aquest fuig. S'afirma que això ha passat després de la invasió russa a Khàrkiv. Tanmateix, les imatges són del 2014 a la ciutat de Mariúpol i es tracta d'un enfrontament entre tropes ucraïneses i separatistes.	Vídeo	AFP, Maldita.es, Polígrafo, Faktyoxla.info, LeadStories, Fatabyyano	Context fals	S'intenta mostrar una resistència violenta per part dels ucraïnesos.

⁵¹ Las desinformaciones sin pruebas sobre esta foto de civiles intentando huir de Irpin (Ucrania). (2022, 7 març). [Fotografia]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20220307/desinformaciones-civiles-huida-irpin-ucrania/>

⁵² Video de un tanque de Ucrania apedreado por residentes. (2022, 7 març). [Vídeo]. AFP. Disponible a <https://factual.afp.com/doc.afp.com.324N77R>

18	No, aquesta foto d'un home gran abraçant un gat ni és a Ucraïna ni és actual: és Turquia el 2018 ⁵³	10/03/2022	La fotografia mostra un home, envoltat de runes, que està abraçant un gatet. Aquesta s'ha relacionat falsament amb la invasió russa d'Ucraïna. Però no és així, ja que va ser presa a Turquia el 2018 quan l'home gran que hi apareix va perdre casa seva a causa d'un incendi. El gat que sosté és l'única mascota que va sobreviure.	Fotografia	Vishvas News, Lead Stories	Context fals	
19	No, aquesta foto no mostra nens soldats ucraïnesos: és d'un campament paramilitar infantil ⁵⁴	11/03/2022	La imatge mostra nens vestits amb uniformes militars amb la insígnia del batalló ucraïnès Azov. S'ha compartit afirmant que s'estan entrenats nens soldats per al conflicte actual. La fotografia, però, mostra un campament paramilitar per a nens que va crear el Batalló Azov, un grup paramilitar voluntari que s'associa a l'extrema dreta.	Fotografia	Istinomer	Context fals	

⁵³ Fact Check: Image Of Man Hugging Cat Was NOT Taken In Ukraine. (2022, 10 març). [Fotografia]. Lead Stories. Disponible a <https://leadstories.com/hoax-alert/2022/03/fact-check-image-of-man-hugging-cat-was-not-taken-in-ukraine.html>

⁵⁴ Poigravanje istinom: Ukrajinski puk Azov i desničarski dečiji kampovi. (2022, 11 març). [Fotografia]. Istinomer. Disponible a <https://www.istinomer.rs/facebook-provere/poigravanje-istinom-ukrajinski-puk-azov-i-desnicarski-deciji-kampovi/>

20	No, aquest vídeo no mostra un cadàver fumant: és un videoclip del raper rus Husky ⁵⁵	14/03/2022	El vídeo mostra dues persones carregant en un camió cadàvers embolicats amb bosses negres. Quan la càmera fa zoom es veu com una de les persones que suposadament és morta s'està fumant una cigarreta. Les imatges es difonen afirmant que Ucraïna està fent propaganda en relació amb la invasió de Rússia. Però el vídeo no manté cap relació amb el conflicte bèl·lic, ja que formen part de l'enregistrament d'un videoclip del raper rus Husky.	Vídeo	Ellinika Hoaxes, Fact Crescendo, AFP, Maldita.es, Facta, Chequeado, Fatabyyano, Faktograf.hr	Context fals	S'intenta convèncer de què els ucraïnesos utilitzen imatges falses de cadàvers per fer propagandade les pèrdues humanes de la guerra.
----	---	------------	---	-------	--	--------------	---

⁵⁵ No, este vídeo en el que un supuesto cadáver está fumando no tiene relación con la invasión de Rusia a Ucrania: es de la grabación de un videoclip. (2022, 14 març). [Vídeo]. Maldita.es. Disponible a <https://maldita.es/malditobulo/20220326/cadaver-fumando-ucrania-videoclip/>

21	No, un boxejador ucraïnès no va subhastar la medalla d'or olímpica per recaptar diners per als nens d'Ucraïna: la va vendre amb finalitats benèfiques el 2012 ⁵⁶	16/03/2022	Diferents publicacions a les xarxes socials afirmen que Wladimir Klitschko, exboxejador professional ucraïnès, va subhastar la seva medalla d'or olímpica per recaptar diners per als nens ucraïnesos. Encara que Klitschko sí que va vendre la medalla amb finalitats benèfiques, ho va fer el març del 2012. Per tant, aquests fets no estan relacionats amb el conflicte actual entre Ucraïna i Rússia.	Declaracions	AFP	Contingut enganyós	
----	---	------------	--	--------------	-----	--------------------	--

⁵⁶ Professional boxer Wladimir Klitschko auctioned his Olympic gold medal to raise money for children in his home country [Declaració a l'article "Ukrainian boxer sold medal for charity in 2012, not 2022"]. (2022, 16 març). AFP. Disponible a <https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.32689H3>

22	No, Ucraïna no exigeix la vacunació obligatòria als ciutadans que sol·licitin indemnitzacions de guerra: les ajudes es faran amb la mateixa aplicació que els ucraïnesos rebien els pagaments per la pauta de vacunació completa ⁵⁷	16/03/2022	Circula per les xarxes socials que el Govern d'Ucraïna anuncia compensacions econòmiques d'emergència a les persones afectades per la guerra, però que només les poden rebre les que estiguin vacunades. Però aquestes afirmacions són falses i no cal estar vacunat per rebre aquesta ajuda. El que realment ha explicat Denys Shmyhal, primer ministre d'Ucraïna, és que aquesta compensació econòmica es farà amb la mateixa aplicació que el Govern ucraïnès ja feia servir per al pagament que reben els ciutadans com a premi per tenir la pauta completa de vacunació contra la Covid.	Declaracions	Maldita.es, Facta, Polígrafo, Faktograf.hr, dpa-factchecking	Contingut manipulats	
23	No, aquest vídeo ni mostra l'agressió d'un refugiat ucraïnès a un	17/03/2022	El vídeo d'un home atacant un altre en un tren es comparteix afirmant que està vinculat a l'actual crisi de refugiats a Europa per la guerra a Ucraïna. Segons els usuaris de xarxes socials, això ha passat en un tren a Itàlia i l'atacant és	Vídeo	AFP, Maldita.es,	Context fals	Es pretén crear una imatge negativa dels

⁵⁷ Vaccinatie is eis voor het krijgen van het steunbedrag. [Declaració a l'article "Alle werknemers en zelfstandigen kunnen in Oekraïne steun aanvragen, ongeacht vaccinatiestatus"]. (2022, 16 març). dpa-factchecking. Disponible a <https://dpa-factchecking.com/netherlands/220316-99-544806/>

	italià ni és actual: la baralla va ser entre ucraïnesos i indis el 2018 ⁵⁸		ucraïnès. Encara que l'atacant sí que és ucraïnès, el vídeo no és actual, ja que l'agressió va passar el 2018.		Facta		refugiats ucraïnesos.
24	No, les forces ucraïneses no utilitzen persones com a escuts humans: no hi ha proves i les afirmacions han estat desmentides ⁵⁹	22/03/2022	L'home del vídeo afirma que les forces ucraïneses van utilitzar els habitants de Mariupol com a escut humà. Segons ell, ho van fer per culpar Rússia de les baixes civils de la ciutat. Tot i això, aquestes afirmacions es van realitzar sense cap tipus de proves i s'assemblen molt a les fetes per òrgans de propaganda russa.	Declaracions	Demagog, LeadStories	Contingut fabricat	

⁵⁸ *Questo video non mostra un «rifugiato dall'Ucraina» che «spiega agli italiani chi è il capo della casa», è del 2018.* (2022, 17 març). [Vídeo]. Facta. Disponible a <https://facta.news/fuori-contesto/2022/03/17/questo-video-non-mostra-un-rifugiato-dallucraina-che-spiega-agli-italiani-chi-e-il-capo-della-casa-e-del-2018/>

⁵⁹ Ukrainian Forces Use Civilians As Human Shields [Declaració a l'article "Fact Check: NO Proof Of Ukrainian Forces Using Civilians As Human Shields In Mariupol"]. (2022, 22 març). Lead Stories. Disponible a <https://leadstories.com/hoax-alert/2022/03/fact-check-no-proof-of-ukrainian-forces-using-civilians-as-human-shields-in-mariupol.html>

25	No, aquesta no és la foto del cap adjunt de la policia a Ucraïna: és el neonazi Artem Bonov ⁶⁰	22/03/2022	Imatges d'un home amb tatuatges neonazis s'estan compartint a les xarxes socials amb l'afirmació que és el subcap de la policia de Kíev. El fotografiat és Artem Bonov, però no hi ha proves que confirmi que està en un lloc alt a la policia ucraïnesa.	Declaracions	Ellinika Hoaxes, Istinomer	Falsa connexió	
26	No, aquesta foto ni és de bombers ucraïnesos ni és actual: està relacionada amb els incendis a Tasmània, Austràlia, el 2019 ⁶¹	22/03/2022	La fotografia de tres bombers coberts de sutge ha estat compartida a xarxes socials afirmant que es tracta d'ucraïnesos després de complir tasques de rescat en el conflicte rus-ucraïnès. No obstant això, la fotografia és del 2019 i els bombers que hi surten estaven fent tasques d'emergència en els incendis de Tasmània, Austràlia.	Fotografia	AFP, Maldita.es, EFE Verifica, MalaEspinosa Check	Context fals	

⁶⁰ Nacista sa fotografija koje kruže Fejsbukom zamenik načelnika policije u Kijevu [Declaració a l'article "Nacista sa fotografija koje kruže Fejsbukom nije zamenik načelnika policije u Kijevu"]. (2022, 22 març). *Istinomer*. Disponible a <https://www.istinomer.rs/facebook-provere/nacista-sa-fotografija-koje-kruze-fejsbukom-nije-zamenik-nacelnika-policije-u-kijevu/>

⁶¹ Foto de bomberos cubiertos de hollín vinculada al conflicto ruso-ucraniano de 2022 circula desde 2019. (2022, 22 març). [Fotografia]. AFP. Disponible a <https://factual.afp.com/doc.afp.com.326P4KP>

27	No, refugiats ucraïnesos no van matar un voluntari rus a Alemanya: la policia alemanya ho ha desmentit ⁶²	22/03/2022	Una dona afirma en un vídeo que refugiats ucraïnesos van matar a cops un voluntari rus de setze anys a Alemanya. Però aquestes afirmacions són falses. La policia alemanya les va desmentir i l'autora del vídeo es va disculpar.	Declaracions	AFP	Contingut fabricat	
----	--	------------	---	--------------	-----	--------------------	--

⁶² Ukrainische Flüchtlinge haben russischsprachigen Teenager zu Tode geprügelt [Declaració a l'article "Nein, ukrainische Flüchtlinge haben keinen russischsprachigen Teenager zu Tode geprügelt"]. (2022, 22 març). AFP. Disponible a <https://faktencheck.afp.com/doc.afp.com.326N3WT>